

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1895.

Första Kammaren.

N:o 33.

Torsdagen den 9 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.

Upplästes till justering protokollet för den 2 i denna månad.

Herr Forssell, som på begäran erhöll ordet, uppläste ett skriftligt anförande af följande lydelse: Härmed får jag afgifva min ödmjuka reservation vid det beslut kammaren fattat den 2 sistlidna maj i fråga om anslag till en konst- och industriutställning i Stockholm, för så vidt samma beslut må anses innefatta bifall till statsutskottets motivering för anslaget. Sedan utskottet — till bemötande af den vid föredragningen inför Kongl. Maj:t af departementschefen framställda antydning, att en del af kostnaderna för utställningen kunde betäckas genom ett klasslotteri — yttrat, att »ett lotteri, särskildt i den form som af departementschefen förordats, torde kunna medföra skadliga verkningar» och uttalat »sina betänkligheter mot anlåtande af denna utväg för kostnadernas betäckande», har utskottet förklarat sig anse »önskvärdt, att anordnandet af ett lotteri för ifrågavarande ändamål måtte, så vidt möjligt, kunna undvikas». Jag delar utskottets åsigt, att ett klasslotteri medför skadliga verkningar, en åsigt som ock ligger till grund för det genom kongl. förordningen den 6 augusti 1881 stadgade förbudet mot dylika inrättningar; men jag vill icke, såsom utskottet, hafva antydtt eller erkänt *möjligheten* af att en sålunda erkänt skadlig och i lag förbjuden inrättning skulle kunna anses oundviklig.

Jag har afgifvit min röst för det af herr Hugo Tamm framställda förslag.

Härefter godkändes berörda protokoll.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets memorial:

n:o 86, angående afsättande af medel för amortering af 1894 års svenska 3 procent statslån; och

n:o 87, angående disposition af nettobehållningen å vissa jernvägars trafikinkomster år 1896;

bevillningsutskottets betänkande n:o 27, angående beräkning af vissa bevillningar för år 1896;

första särskilda utskottets memorial, n:o 4, i anledning af dels återremisser från kamrarna af åtskilliga delar af de vid utskottets utlåtande n:o 1 fogade förslag till lagar om handelsbolag och enkla bolag, om aktiebolag, om registrerade föreningar för ekonomisk verksamhet samt om registrering af bankaktiebolag, dels kamrarnes skiljaktiga beslut angående de tre sistnämnda lagförslagen; äfvensom

Första Kammarens tillfälliga utskotts utlåtanden:

n:o 17, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning och framläggande af förslag till lagstiftning i fråga om tvister mellan arbetare och arbetsgivare; samt

n:o 18, i anledning af väckt förslag om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning och förslag i fråga om förändradt och förbättradt pensioneringssätt för sjöfolk och deras hustrur.

Upplästes och godkändes bevillningsutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, n:o 68, till Konungen, angående tullbevillningen.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran konstitutionsutskottets under gårdagen bordlagda utlåtande n:o 19 och statsutskottets samma dag bordlagda utlåtande n:o 82.

Föredrogos och lades till handlingarna statsutskottets nästlidne dag bordlagda memorial n:o 83, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut beträffande Kongl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående förbättring i de nuvarande pensionsvilkoren i folkskolelärares enke- och pupillkassa.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran Första Kammarens tillfälliga utskotts under gårdagen bordlagda utlåtanden n:is 15 och 16.

Justerades två protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de ärenden, som under dagen bordlagts första gången, skulle uppföras främst på föredragningslistan till nästa sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 3,12 e. m.

In fidem
A. von Krusenstjerna.

Fredagen den 10 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.

Justerades protokollet för den 3 i denna månad.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets utlåtanden och memorial:

n:o 84, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning till aktiebolaget Visby cementfabrik af ett område af Visborgs kungsladugård i Gotlands län;

n:o 85, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående jordsafsöndring från förra kronolänsmansbostället ett halft mantal Fin-
torp n:o 1 i Göteborgs och Bohus län;

n:o 88, angående förskott för bestridande af kabinettskassans utgifter;

n:o 89, i anledning af inom Riksdagen väckta motioner angående upptagande af lån för försvarets stärkande m. m.; och

n:o 90, om anvisande af de i regeringsformens 63 § föreskrifna kreditivsummor;

bevillningsutskottets memorial n:o 28, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i fråga om utskottets hemställan i punkten 1 af dess betänkande n:o 21 i anledning af Kongl. Maj:ts proposition n:o 41 om vissa förändringar i gällande förordning angående vilkoren för försäljning af bränvin m. m.; samt

bankoutskottets memorial n:o 14, i fråga om ändringar i bankoreglementet.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran följande, under gårdagen bordlagda ärenden, nemligen: statsutskottets memorial n:is 86 och 87, bevillningsutskottets betänkande n:o 27, första särskilda utskottets memorial n:o 4 samt Första Kammarens tillfälliga utskotts utlåtanden n:is 17 och 18.

Upplästes och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 55, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t i fråga om utarrendering af jagträtten å kronoparker, m. m.;

n:o 56, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående disposition af förra länsmansbostället $\frac{1}{2}$ mantal Fintorp n:o 1 i Göteborgs och Bohus län;

n:o 57, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition om disposition af indragna militiebostället $\frac{1}{8}$ mantal Sjöleden n:o 1 och $\frac{1}{8}$ mantal Lökshus n:o 1 i Kristianstads län;

n:o 58, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående tillstånd för apotekaren F. Lillja att tillbyta sig ett område af länsmansbostället Vara Stommen n:o 9 i Vara socken och Skaraborgs län;

n:o 59, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående lindring i villkoren för ett åt Hjelmarens och Qvismarens sjösänkingsbolag af staten beviljad lån å 2,000,000 kronor;

n:o 60, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående anslag för anläggning af en bibana från norra stambanan vid Vännäs till Umeå och vidare till Storsandskår;

n:o 61, i anledning af Riksdagens år 1894 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning af statsverkets jemte dertill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1893;

n:o 62, angående vissa ändringar i och tillägg till de för erhållande af lån från odlingslånefonden stadgade villkor och bestämmelser;

n:o 63, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående utvidgning af Marma skjutfält;

n:o 64, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående rätt för Eslöfs köpings skoldistrikt att öfvertaga ett från förra militiebostället n:is 15 och 17 Eslöf i Vestra Sallerups socken af Malmöhus län afsöndradt område;

n:o 65, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående jordafsöndring från indragna militiebostället Gettnabo n:o 1 i Kalmar län;

n:o 66, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtelse åt enskilda af ett invid Jörns jernvägsstation beläget

område af kronoparken Vestra Jörnsmarken i Jörns socken af Vesterbottens län; samt

n:o 67, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning till Upsala stad af kronolägenheten Slottstegelhagen och en del af kronolägenheten Slottshumlegården.

Upplästes och godkändes lagutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, n:o 69, till Konungen, med anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående skyldighet för kommuner och enskilde att fullgöra requisitioner för krigsmagtens behof samt att till krigsbruk afstå hästar och fordon.

Upplästes och godkändes särskilda utskottets n:o 2 förslag till Riksdagens skrifvelse, n:o 70, till Konungen, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående försäkring för beredande af pension vid varaktig oförmåga till arbete.

Herr vice talmannen erhöll på begäran ordet och yttrade: Jag tager mig friheten föreslå, att föredragningslistan till nästa plenum måtte så uppställas, att bland två gånger bordlagda ärenden uppföres främst statsutskottets utlåtande n:o 86, angående af-sättande af medel för amortering af 1894 års svenska 3 procent statslån, derefter statsutskottets utlåtande n:o 87, angående disposition af nettobehållningen å vissa jernvägars trafikinkomster år 1896, derefter bevillningsutskottets utlåtande n:o 27, angående beräkning af vissa bevillningar för år 1896, derefter bevillningsutskottets utlåtande n:o 26, i anledning af olika beslut rörande betänkandet om mellanrikslagen, derefter statsutskottets utlåtande n:o 82, angående ändring i vilkoren för pensioner till åtskilliga tjänstemän vid statens jernvägsbyggnader, samt sedan öfriga två gånger bordlagda ärenden i den ordning de förekomma å denna dags föredragningslista.

Denna hemställan bifölls; hvarjemte kammaren, på framställning af herr talmannen, beslöt, att de under dagen första gången bordlagda ärendena skulle uppföras främst på föredragningslistan till nästa sammanträde.

Justerades tre protokollsutdrag för denna dag.

Kammaren åtskildes kl, 3,10 e. m.

In fidem

A. von Krusenstjerna.

Lördagen den 11 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.; och dess förhandlingar leddes till en början af herr vice talmannen.

Justerades protokollet för den 4 i denna månad.

Anmäldes och bordlades:

statsutskottets memorial n:o 92, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut vid behandlingen af statsutskottets utlåtande n:o 79 i anledning af väckta motioner dels om vissa vilkor för åtnjutande af de för statens embets- och tjenstemän bestämda löneförmåner, dels ock i fråga om utredning rörande embets- och tjenstemäns dagliga arbetstid m. m.; och

andra särskilda utskottets memorial, n:o 5, angående aflöning åt dess tjenstemän och vaktbetjente.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran följande under gårdagen bordlagda ärenden, nemligen: statsutskottets utlåtanden och memorial n:is 84, 85, 88, 89 och 90, bevillningsutskottets memorial n:o 28 samt bankoutskottets memorial n:o 14.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets nedannämnda den 9 och 10 i denna månad bordlagda memorial:

n:o 86, angående afsättande af medel för amortering af 1894 års svenska 3 % statslån, och

n:o 87, angående dispositionen af nettobehållningen å vissa jernvägars trafikinkomster år 1896,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa memorial hemställt.

Vid förnyad föredragning af bevillningsutskottets den 9 och 10 innevarande månad bordlagda betänkande n:o 27, angående beräkning af vissa bevillningar för år 1896, biföll kammaren hvad utskottet i nämnda betänkande hemställt.

Föredrogs å nyo bevillningsutskottets den 7 och 8 i denna månad bordlagda memorial n:o 26, med anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut vid behandlingen af bevillningsutskottets betänkande n:o 15 i anledning af väckta motioner om upphäfvande eller uppsägning af förordningen angående Sveriges och Norges ömsesidiga handels- och sjöfartsförhållanden den 30 maj 1890.

Sammanjemkningsförslag i fråga om uppsägning af den s. k. mellanrikslagen.

Herr Wærn: Då jag icke kan finna att det förslag bevillningsutskottet här afgifvit är något förslag till verklig sammanjemkning, men för min del anser, att reservationen innehåller ett sådant, anhåller jag att få yrka återremiss på betänkandet.

Herr Cavalli: Jag får deremot yrka bifall till utskottets hemställan. De olika beslut, som kamrarne fattat i denna fråga, äro — jag medgifver det — af den beskaffenhet, att ett sammanjemkningsförslag icke är så lätt att åstadkomma. Utskottet har dock sökt uppgöra ett sådant, och det tillhör kammaren att godkänna eller förkasta det. Men att återremittera ärendet ber jag att få motsätta mig, ty något bättre än hvad här åstadkommits tror jag ej utskottet är i stånd till. Jag yrkar därför bifall till dess hemställan.

Herr Ljungberg: Jag anser utskottets hemställan vara att föredraga framför reservationen, hvilken snarare tyckes vara ett försök att afböja frågan. Men jag skulle önska, att i motiveringen hade inlutit något som tillkännagaf behovet af en bättre tulluppsigt vid gränsen. Ty den närvarande är, såsom vi veta, under all kritik. Vare sig lagen uppsäges eller ej, komma i alla fall två år att förflyta, under hvilka vi få mottaga en mängd utländska varor, som man nu lär samla invid tullgränsen för att derpå spridas öfver vårt land. Det skulle därför varit önskligt, om nödvändigheten af en bättre tulluppsigt vidrörts i motiveringen, men då så icke skett och kanske ej ansetts lämpligt, har jag velat fästa uppmärksamheten derpå, att i hvilket fall som helst Riksdagen synes böra ingå till Kongl. Maj:t med skrifvelse, hvori framhålles en allvarlig önskan om skärpta kontroller öfver gränstrafiken.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes i enlighet med de vrkanden, som derunder framstälts, propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande memorial hemställt samt vidare derpå att memorialet skulle visas åter till utskottet; och förklarades den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 8 och 9 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 82, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående ändring i stadgad vilkor för åtnjutandet af de pensioner, som vid 1894 års riksdag be-

viljats åtskilliga vid statens jernvägsbyggnader anställde tjenstemän, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande första särskilda utskottets memorial, n:o 4, i anledning af dels återremisser från kamrarne af åtskilliga delar af de vid utskottets utlåtande n:o 1 fogade förslag till lagar om handelsbolag och enkla bolag, om aktiebolag, om registrerade föreningar för ekonomisk verksamhet samt om registrering af bankaktiebolag, dels kamrarnes skiljaktiga beslut angående de tre sistnämnda lagförslagen.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2.

Mom. a) — e).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Mom. f).

Herr Nyström, Carl: Man må väl ha rätt att hysa ett visst misstroende mot detta lagförslag, då man betraktar dess historia och ser, huru det, efter att hafva under många år behandlats af en komité, derifrån kommer, på vederbörligt håll ytterligare granskadt, i sin första upplaga. Såsom sådant går det till Riksdagens utskott, som har några veckor på sig att granska det sålunda utarbetade förslaget; det befinnes då hafva så många fel och brister, att, när det återkommer från utskottet, är det i väsentliga punkter omarbetadt och i de flesta af dessa väsentliga punkter förbättradt. Det är andra upplagan. Derefter återremitteras ett stort antal af paragraferna till förnyad behandling. Denna behandling upptager en och en half vecka eller något dylikt, tror jag; så återkommer det å nyo i ganska väsentliga punkter omarbetadt och förbättradt. Det är tredje upplagan. Man kan väl nu fråga: när den ena upplagan efter den andra tarfvat ändringar, och sådana varit möjliga och varit förbättringar, kan man hysa fullt förtroende för att hvad som återstår af en lag, som haft sådana öden, skall vara tillfredsställande? Jag tviflar på den saken och anser därför tryggast att med nej besvara frågan, om lagen allt som allt skall antagas. Den, som i likhet med mig tror, att lagen bör förkastas, har ingen annan utväg än att, när de återremitterade punkterna föredragas, framställa sina anmärkningar deremot. Det är visserligen att förmoda, att vid denna sena tid på riksdagen man blott för att bli af med ärendet låter dem utan vidare passera, men vi hafva ändå gjort vår skyldighet och, då lagen genom denna behandling i Riksdagen

Samman-
jemkning
rörande för-
slag till lag
om aktiebolag.

icke helt och hållet är under tak, är det ju möjligt, att våra anmärkningar kunna vinna något afseende.

En sådan anmärkning föreligger här, nemligen i § 8. Under den långvariga debatt, som fördes vid lagens första behandling, framgick från många håll och särskildt från många i dessa saker erfarna personer, att ordningen för kallelse till bolagsstämma ingalunda vore tillfredsställande. Man uppvisade, att det förut varit i allmänhet så staldt, att sättet för bolagsstämmans utlysning var föreskrifvet i den af Kongl. Maj:t sanktionerade bolagsordningen. Nu är det öfverlemnadt till stiftarne — jag kallar så med ett gemensamt namn dem, som taga hand om bolaget i dess början — att bestämma, huru de vilja ha det. Antingen af okunnighet eller af andra skäl är det möjligt, att dessa personer bestämma sådana tider, som kunna sätta särskildt minoritetens rätt i den största fara eller för öfrigt åstadkomma stora olägenheter. De kunna sålunda fastställa kallelsen för bolagsstämman så, att tiden blir för lång eller för kort — för lång, så att de kallade hinna glömma ärendet, eller för kort, så att de icke hafva nödig tid att sammankomma och förbereda sig. Det kan blifva så, att tiden mellan två stämmor blir för liten, hvarigenom det i lagen afsedda syftet äfventyras. Af sådana förhållanden anser jag det vara bevisadt — och i sådana frågor särskildt förfarne män hafva yttrat sig i samma riktning —, att det borde i lagen finnas bestämmelser tillräckligt betryggande för bolagsstämmans utlysande, så att aktieegarne hafva tid att förbereda sig, och garantier för att icke två bolagsstämmor komma för tätt på hvarandra — med ett ord att i lagen skall stå, såsom hittills stått i bolagsordningarna, skälig och förnuftig tid bestämd och icke detta lemnas åt stiftarne. Att vid stiftandet aktieegarne deltaga är naturligtvis blott en fras, ty detta kommer väl ej ofta att inträffa, utan det kommer att gå så, att bolaget stiftas genom fem, som sedan sälja sina aktier. Och så mycket större är då faran. Under sådana förhållanden nödgas jag för min del yrka afslag, hvilket yrkande äfven grundar sig derpå, att jag anser, att hela lagen bör förfalla.

Herr Philipson: Jag skall gerna instämma med den siste ärade talaren deri, att det nu föreliggande förslaget genomgått rätt många instanser, men tvärt emot hans uppfattning anser jag, att denna beredning först af komitén, sedermera af högsta domstolen, af Kongl. Maj:t, af utskottet och å nyo af utskottet icke har ländt till annat än den noggrannaste granskning, som ett lagförslag sådant som detta kan undergå. Mig synes sålunda, som om alla åtgärder vidtagits för att för Riksdagen framlägga och till dess antagande föreslå en lag, som genomgått, om jag så får säga, så många olika arter af en skärseld och derur, efter min åsigt, framkommit luttrad och förbättrad. Jag tror, att just hvad den siste talaren anförde såsom skäl för ogillande utgör ett starkt stöd för antagandet af förslaget i den form det nu föreligger, och jag ber således äfven att få yrka bifall till detsamma. Det är ju alldeles naturligt, och det skall ingen kunna jäfva, att fullkomligt finnes intet här i ver-

*Samman-
jemkning
rörande för-
slag till lag
om aktiebolag.
(Forts.)*

*Samman-
jämkning
rörande för-
slag till lag
om aktiebolag.*
(Forts.)

den, och att således ej heller denna lag och dess bestämmelse kunna hänföra sig till det fullkomliga. Men jag vågar påstå, att, vid en jämförelse af hvad vår affärsverld hitills haft och har att stödja sig vid i form af 1848 års lag för aktiebolag med den nu föreslagna lagen, så stora förbättringar här synas mig vara föreslagna, att det vore sorgligt för vår affärsverld, om ej detta lagförslag skulle antagas.

Herr Nyström har nu särskildt fäst sig vid den nu föredragna punkten, nemligen 8 § 8), der det stadgas, att stiftelseurkunden skall angifva, huru kallelse till bolagsstämma skall ske och andra meddelanden bringas till aktieegarnes kännedom, och han har ansett att stiftarne ej skulle bestämma dess angående. Detta föreslagna stadgande är, enligt min åsigt, ingen *bestämmelse*, som i urkunden kan anses gjord af stiftarne, utan det är blott ett *förslag* till dem, hvilka önska ingå i aktiebolaget och som sålunda vilja skrifva på teckningslistan. Skulle nu en sådan urkund företes för t. ex. herr Nyström, och denne finna, att de bestämmelser, som föreslagits beträffande kallelse till bolagsstämma, icke konvenera honom, kan han ju låta bli att teckna aktier. Men det är nödvändigt, att den, som tecknar på en sådan lista, tydligt och klart ser, hvad han genom sin teckning förbundet sig till, hvilka skyldigheter han har att iakttaga, hvilka hans rättigheter äro och på hvilken tid eller hvilka tider han skall kunna vara i tillfälle att på bolagsstämma bevaka sina intressen samt på hvad sätt han skall få kännedom om när dessa bolagsstämmor komma att hållas. Jag vill icke upptaga kammarens tid med att längre yttra mig om denna sak, utan anhåller om bifall till utskottets förslag i denna punkt.

Herr Nyström, Carl: Jag tror, att herr Philipson har missförstått mig. Jag var den förste att erkänna, att alla de olika behandlingar lagen genomgått ledt till dess förbättring, och jag har således så långt ifrån ogillat dessa förbättringar, att jag tvärtom gläder mig öfver, att produkten blifvit så pass som den är efter alla pålappningar. Men jag säger, att mot en lag, som har så stora brister, att den gång på gång visar sig behöfva omarbetas, har man rätt att hysa misstroende. Ett enkelt induktionsslut säger, att då vid de genomgångna behandlingarna så mycket fel upptäckts, är det antagligtvis ej så helt med hvad som återstår, utan man har rätt att tro, att der kunna finnas många allvarsamma brister.

Herr Philipson har vidare sagt, att de aktieegare, som vid början bilda bolaget, väl skola se upp i detta afseende. Jo, om det ginge till på det sättet, så behöfdes icke heller någon lag, utan man skulle enkelt nog kunna bevaka sina intressen utan sådana föreskrifter. Men det är för det första på det sättet, att tack vare denna lags vidlyftiga och besvärliga bestämmelser lär det ej bli någon sådan pröfning, utan bolaget bildas på ett enklare sätt af fem stiftare, som sedan sälja sina aktier. Och hvad vidare beträffar att jag eller någon annan skulle kunna hindra en bestämmelse i den här föreliggande punkten, som jag ansåge vara farlig

och betänkelig, så hur kan man komma fram med sådant? Jag kan ju ha fått aktier långt efter stiftandet genom köp, arf eller på annat sätt och således ej varit i tillfälle att vid stiftandet pröfva bestämmelserna och yttra mig i saken. Detta slags pröfning skulle ju för öfrigt innefatta mera trygghet, om det vore regel att en stor mängd pröfvade bestämmelserna vid stiftandet, men, såsom nämndt, är det ej troligt att så kommer att tillgå. I alla händelser, det må nu komma att ske hur som helst, kunna dock dessa menniskor begå svåra misstag, när ej någon lag fins som hindrar, att en för bolaget i dess framtid förderflig bestämmelse kommer in. När nu ingen sanktioneringsåtgärd kommer att finnas, skulle det vara lagens skyldighet att förekomma, att i detta hänseende för stora missbruk kunna ega rum.

*Samman-
jemkning
rörande för-
slag till lag
om aktiebolag.
(Forts.)*

Herr Benedicks: Vid den föregående behandlingen af detta lagförslag syntes alla vara ense om den meningen, att den hittills gällande lagen fungerat alldeles ovanligt väl. Den nu föreslagna har upptagit en fullständigt ny princip, som ännu aldrig blifvit hos oss försökt, och denna princip är så djupt ingripande, att jag tror, att det, med hänsyn till den ringa anklång detta lagförslag vunnit hos allmänheten, är för tidigt att nu antaga detta förslag: det blir i allt fall blott och bart ett flickverk. Detta lagförslag, som på det intimaste berör affärslifvet, har icke ens varit remitteradt till några korporationer, grosshandels societeter m. fl., hvilka i främsta rummet skulle komma att blifva lidande af de missgrepp, denna lag innehålla. Dessutom ber jag få erinra om att först i förgår blef detta memorial utdeladt i kammaren, och ledamöterna hafva alltså, förutom mångfaldiga andra göromål, haft blott en enda dag på sig för att granska detsamma och göra sina anmärkningar deremot. För mig särskildt har det varit alldeles omöjligt att medhinna annat än att helt ytligt genomgå memorialet.

Då nu detta förslag i dess helhet icke skulle annat än kunna vinna på att kritiseras och genomses af dem, som det närmast rör, får jag på dessa och de af den närmast föregående talaren anförda skäl yrka afslag.

Herr Boström, Filip: Jag ber blott att få fästa uppmärksamheten derpå, att vid förra behandlingen af detta förslag blef den nu föredragna paragrafen oförändrad godkänd af Första Kammaren. Andra Kammaren remitterade den i syfte att få det 4 mom. ändradt i öfverensstämmelse med framställt förslag om ändring af 3 §.

Utskottet har nu, i anledning af denna återremiss, ej haft annat att göra än att ändra 3 mom. och låta alla de öfriga momenten kvarstå oförändrade i enlighet med Första Kammarens beslut.

Med anledning häraf får jag yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Benedicks: Det är ej ensamt i följd af innehållet i denna paragraf, utan det är i följd af den princip, som genomgår

Samman-
jemkning
rörande för-
slag till lag
om aktiebolag.
(Forts.)

det hela, som jag yrkat afslag. Jag vill i edert minne, mine herrar, återkalla väglagens öde, som behandlades på samma sätt. Har väl vårt svenska folk haft anledning till belåtenhet med den och med den behandling den lagen fick inom Riksdagen?

Måtte detta djupt ingripande lagförslag ej komma att få röna samma öde.

Jag vidhåller mitt yrkande på afslag.

Herr Asker: I anledning af den näst föregående talarens yttrande, hvilket syntes gå ut på ett anfall mot sjelfva systemet eller mot den nya princip, som blifvit genomförd i det föreliggande lagförslaget, vill jag endast fästa uppmärksamheten på att denna fråga var å bane vid förslagets förra behandling, dervid kammaren genom votering beslöt, att det ifrågasatta normativsystemet skulle ersätta sanktionssystemet; och då jag för min del tror att högsta domstolen har gjort denna förändring till ett *conditio sine qua non* för lagens tillkomst, anhåller jag att få förena mig med herr Boström uti hans yrkande på bifall till den föredragna paragrafen.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att beträffande det nu föredragna momentet yrkats, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle afslå utskottets hemställan och vidblifva sitt förut i frågan fattade beslut.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner jemlikt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Benedicks* begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad första särskilda utskottet hemställt i punkten 2 mom. *f*) af memorialet n:o 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslår kammaren utskottets hemställan och vidblifver sitt förut i frågan fattade beslut.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 72;

Nej — 33.

Mom. g) —r).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Mom. s).

Herr Nyström, Carl: Det måste med tacksamhet erkännas, att här är åter en punkt, der denna lag i sin 3:dje upplaga blifvit förbättrad. Men ändock kvarstår i denna för bolagsmännen farliga punkt mycket, som icke borde finnas här, och mycket annat saknas som borde finnas. Det är verkligen egendomligt, att sedan utskottet, med anledning af den förda diskussionen, efter mitt förmenande fullt riktigt definierat hvad med reservfond förstås och dervid kommit till ungefär samma ordalag som herr Philipson och jag — vi båda äro nemligen i den saken fullständigt ense — så talar utskottet icke desto mindre om att nedsättning af reservfonden må kunna *beslutas*. Om man har klart för sig, att reservfonden som regel endast är en subtraktionspost, som framgår af en enkel räkning, dervid från tillgångarnes summa drages det sammanlagda beloppet af de yttre skulderna och aktiekapitalet, så är det svårt att förstå, huru man skall kunna besluta om nedsättning i ett dylikt belopp. Om bolaget under året gjort förlust, så minskas reservfonden, och derom kan man väl icke besluta. Det vore ungefär detsamma, som om man beslöte ändra lagarne för subtraktion, och det vore väl något svårt. Emellertid må de, som äro intresserade af redaktionsfrågor och dylikt, söka förklara den saken — jag för min del påstår, att det står i strid med den alldeles riktiga definition, med hvilken utskottet började sin ändring i 29 §.

På tal om reservfonden vill jag tillägga, att det står, att »till reservfonden skall alltid läggas hvad vid aktieteckning kan för aktierna betingas utöfver det belopp, hvarå de lyda». Ja, mine herrar, här är ett förhållande, som jag påpekade under diskussionen och som naturligtvis vid paragrafens omredigering fullständigt negligerats, nemligen att här saknas bestämmelse om styrelsens befogenhet i fråga om aktiers försäljning. Om ett bolag har aktier osålda, exempelvis så, att då aktiekapitalet är 200,000 kronor och aktier endast för 100,000 kronor blifvit sålda och utlemnade och alltså aktier för 100,000 kronor äro inneliggande, så kan det inträffa, att detta bolags aktier gå upp i pris öfver pari. Det borde då vara styrelsen förbjudet att släppa ut dem till pari och dervid köpa in dem sjelfva. Jag har knappt sett någon bolagsordning, der detta varit förutsedt och förbjudet.

När dessa inneliggande aktier, som utan förändring i bolagsordningen kunna utsläppas, enär de ligga innanför det fastställda maximum, blifvit af styrelsen försålda till pari, har öfverpriset, som kunnat vara högst betydligt, icke kommit bolaget till godo utan styrelsens medlemmar, som på en gång varit säljare och köpare. Det skulle ej vara ur vägen att en bestämmelse här emot i lagen intoges.

En annan sak, hvilken ofta förekommer och just nu är en aktualitet för dagen, är att i ett bolag *på grund af ett särskildt bolagsstämmobeslut* nya aktier utsläppas, då de som höra till den gamla emissionen stå till betydligt öfverpris. De nya aktierna säljas icke till detta öfverpris, utan utställas till subskription för de gamla aktieegarne till pari. Häri ligger intet olofligt och häri skiljer sig detta fall från det i föregående stycke beskrifna. Emel-

*Samman-
jemkning
vörande för-
slag till lag
om aktiebolag.*
(Forts.)

*Samman-
jemkning
rörande för-
slag till lag
om aktiebolag.*
(Forts.)

lertid inträffar då ofta, att en aktieegare, som ej vill vara vidare engagerad i bolaget, måste teckna sig för att ej gå miste om sin andel i öfverskottet. Om han ej tecknar sig i samma proportion, som han har andel i bolaget, eller till mindre del eller icke alls, mister han sin andel i det öfverskott af tillgångar eller den höga affärsvinst, som just motsvarar öfverpriset å de gamla aktierna. Sådana aktieegare finna sig alltså nödsakade att teckna, ehuru de ej vilja det och kanske ej hafva penningar dertill, men de måste, så kärt det är dem att ej gå miste om sin vinst eller andel i öfverskottet.

Detta är ett svårt tvång för aktieegare och borde äfven kunnat förekommas i lagen, men sådana saker har man ej velat sysselsätta sig med. Då enligt mitt förmenande denna punkt således, oaktadt med densamma vidtagna förbättringar, dock ej är sådan, den enligt min åsigt borde vara, har jag endast samma utväg som förut, eller att yrka afslag, antagligen med samma påföljd, som mina föregående yrkanden fått röna.

Herr Philipson: Jag tror att jag kan fatta mig helt kort, då jag skall försöka att lemna en upplysning åt den siste ärade talaren. Han tyckes hafva alldeles förgätit, att 26 § redan af båda kamrarna antagits. Der är stadgad, att egen aktie må aktiebolag ej förvärfva i annan ordning, än i 24 eller 25 § sägs, ej heller såsom pant mottaga. 24 och 25 §§ handla och föreskrifva angående beslut i anledning af möjligen förekommande förslag om nedsättning af aktiekapitalet. På något annat sätt än som i dessa §§ stadgas får icke aktiebolaget förvärfva och innehafva aktier. Jag vet lika väl som herr Nyström, att det för närvarande finnes en hel del bolag, som hafva några egna aktier inneliggande, som inköpt dessa under dåliga tider, då de kanske stått i mycket lågt pris, för att sedan kunna sälja dem till pari eller med förtjenst, men det är icke för dessa nu bestående aktiebolag som man nu lagstadgar, utan det som nu behandlas är förslag till en lag, som skall gälla hädanefter, och som skall korrigera ett af de förnämsta felen i nuvarande aktiebolagslag. Det har varit nästan en grym våldsåtgärd, att aktiebolag kunnat paradera med aktiekapital på 3-, 4-, 5-hundratusen kronor, men sjelfva haft inneliggande kanske hälften af de för detta aktiekapitals erhållande först utsläppta aktierna, så att de gent emot tredje man figurerat med ett aktiekapital, som varit kanske dubbelt så stort som det, hvilket i sjelfva verket funnits. Det är icke alltid sagdt, att de aktier, som ligga inne, hafva det samma värde, som de hade då de först utsläpptes eller betalades med; det är icke heller sagdt, att det senare finnes köpare till dem just då bolaget behöfver utsläppa d. v. s. sälja dem. Man har således gjort så att säga nära nog ett falsarium i sin status. Äfven finnes det aktiebolag, som tagit egna aktier i pant för utlemnade lån, och det orätta häri behöfver jag ej påpeka. Att denna 26 § i förslaget blifvit antagen, är således mycket riktigt, men när nu ett förbud är utfärdadt, så behöfver här icke stå något derom i denna nu under behandling varande §, som

handlar om *reservfonden* och dess användning. Stadgandet är tillräckligt som här föreslås, att om nya aktier släppas ut — dermed menas också försäljning — och få högre värde, eller betalas med högre pris än nominalvärdet, skall det öfverskott som derigenom erhålles läggas till reservfonden, och om, såsom herr Nyström säger, nog kanske inga andra än forna aktieegare teckna nya aktier, så är deri intet ondt, då de sjelfva ju å bolagsstämman bestämma priset. Bolaget har fått sitt tillökade aktiekapital, och om aktierna hafva ett högre värde, så få aktieegarne vid eventuel försäljning detta i sina fickor. För min del anser jag, att ett inrymande i denna § af sådana bestämmelser, som herr Nyström önskar, är omöjligt antaga, hvarför jag yrkar bifall till paragrafen sådan den af utskottet föreslagits.

*Samman-
jemkning
rörande för-
slag till lag
om aktiebolag.
(Forts.)*

Herr Nyström, Carl: Det var ett egendomligt missförstånd detta. Icke ett ord har jag sagt om bestämmelsen i § 26, som handlar om att bolag inköpa sina egna aktier. Jag har talat om det fallet, att ett bolag, som är berättigadt att utsläppa aktier t. ex. för 200,000 kronor, men hvars minimikapital är 100,000 kronor, icke har till en början sålt mer än t. ex. hälften, hvilket ju är fullkomligt lofligt och fortfarande såsom hittills måste vara tillåtet. Sedermera efter det affären gått mycket bra och aktierna stigit i pris besluter styrelsen sig för att släppa ut mer eller mindre af den andra hälften, hvartill styrelsen är eller åtminstone kan vara berättigad, och det finnes då icke någon garanti för, att icke styrelsen sjelf behåller denna andra hälft eller köper upp dessa nya aktier till paripris. Det finnes åtminstone i många fall nu ingenting, som förbjuder detta, och det har också förekommit missbruk i den vägen, men det har platt icke någonting att göra med att bolaget inköper sina egna aktier. Här är det styrelsen, som löser till sig dessa aktier, hvilket bolaget har rätt att släppa ut. Det finnes icke något stadgande om att aktierna skola säljas på auktion, utan styrelsen säljer dem huru den vill, och således äfven till pari, samt köper sjelf upp dem. Det har icke något att göra med §. 26.

Än mindre har dermed att göra det fall, att ett bolag beslutit sig för en andra emission af aktier. Det är vanligt att, om bolaget gått väl och aktierna, tillhöriga den första emissionen, vunnit ett öfverpris, den nya emissionen icke utställes till allmän subskription, utan att de nya aktierna fördelas på de gamla aktieegarne och då till paripris. Derom är icke något annat att säga, än de två omständigheterna, att man då icke tillför reservfonden den behållning, som beräknas; och att det lägges ett tvång på de aktieegare, som egentligen icke vilja vara med om ny subskription, men som tvingas dertill, enär de, om de icke göra så, förlora sin andel i bolagets öfverskott. I båda dessa punkter skulle det vara önskvärdt, att des funnes någon lagstiftning, men de hafva icke något att göra med § 26 eller med den omständigheten, att vissa bolag hafva köpt in sina egna aktier.

*Samman-
jämkning
rörande för-
slag till lag
om aktiebolag.*
(Forts.)

Herr Benedicks: Den ifrågavarande paragrafen är en af dem, som man kan registrera under öfverparagrafering. Den är närmast hemtad, antager jag, från vårt grannland söderut, der det äfven är föreskrifvet, att 10 procent af årsvinsten skall afsättas till reservfonden. Huru har denna bestämmelse der verkat? Jo, der det varit dåliga bolag, och det är sådana, som § närmast afser, har man höjt den utgående balansen, inventarier, redskap och sådant, och derigenom åstadkommit en vinst, som just motsvarat den föreskrifna omsättningen. Således kan denna paragraf helt och hållet eluderas, det vill jag säga, om någon gör sig den illusionen, att man genom denna paragraf skall kunna åstadkomma större säkerhet i bolagsaffärer. Det var dåliga bolag, jag omnämnde, men det finnes äfven bolag, exempelvis ett så öfversolidt bolag som bränvinsbolaget i Stockholm, der man icke vet, snart sagdt, hvar man skall göra af sina penningar. Skall ett bolag i dylika förhållanden äfven tvingas att afsätta ända till 20 procent för att öka ett kapital, som redan är mycket för stort? Jag för min del yrkar afslag.

Herr Hammarskjöld: Herr Philipsons hänvisande till 26 § hade nog sin orsak i det sätt, hvarpå den förste talaren uttalade sig i sitt första föredrag. Han talade nemligen derom, att ett aktiebolag hade inneliggande aktier för några hundratusen kronor och så försålde dem. Dervid kom man helt naturligt på den tanken, att det skulle vara redan utfärdade aktier, som aktiebolaget af någon anledning skulle hafva inne och ville sälja. Då var hänvisningen till 26 § fullkomligt på sin plats. Nu har herr Nyström i sitt andra föredrag upplyst, att så var icke hans mening, utan att han tänkte på det fall, att bolagsordningen talade om minimum och maximum för aktiekapitalet, och att man till en början icke släppt ut aktier till maximum, utan till en summa under detta. Så fattas ett nytt beslut att gå utöfver det en gång bestämda aktiekapitalet, och det är om de nya aktierna, herr Nyström talat. Är det på det sättet, så tror jag, att vi kunna vara ganska lugna. Om icke bolagsmännen sjelfve blunda, är det ingen fara för, att styrelsen skall slå under sig dessa aktier. Ty något nytt utsläppande af aktier får icke ske utan beslut på bolagsstämman, och då står det i bolagsstämmans egen magt att fastställa de vilkor, på hvilka utsläppandet skall ske. Bolagsmännen hafva sålunda ganska lätt att skydda sig för att icke styrelsen slår under sig de nya aktierna till underpris. — Om bolagsmännen besluta på bolagsstämman, att aktieegarne få efter viss proportion öfvertaga den nya emissionen, finner jag, lika med herr Philipson, icke något ondt deri. Sådant har skett i bolag, der jag varit med, och jag har icke begagnat mig af den rättighet, som lemnats mig, men jag har icke haft anledning att beklaga mig öfver att andra, som begagnat sig af sin rättighet, kunnat hafva fördel deraf. Det var min sak, att jag icke begagnade mig af min rättighet. De anmärkningar, som i denna del blifvit framställda, synas mig i allt fall icke hafva med den föredragna paragrafen något att göra. — Herr

Nyström nämde vidare, att paragrafen skulle hafva oändligt många fel, men som jag icke fått höra dem, kan jag icke yttra mig om dem, utan slutar vid att yrka bifall till den nu föredragna punkten.

*Samman-
jemkning
rörande för-
slag till lag
om aktiebolag.*
(Forts.)

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes jemlikt derunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande moment hemställt samt vidare på afslag derå; och förklarades den förra propositionen, som förnyades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Mom. t) och u).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Mom. v).

Herr Boström, Filip: Jag tager mig friheten hemställa, att kammaren behagade bifalla 32 §, sådan den lydde i utskottets första betänkande.

Herr Wærn: Jag kan omöjligen dela den åsigt, som utskottet här har anfört, att »aktieegarne kunna ej beklaga sig, om i följd af deras uteblifvande från bolagsstämman revisorsval icke kan hållas», och att, »om styrelsen innesluter samtliga aktieegare, revision är ändamålslös». Det förefaller mig, som om det för hvarje bolag skulle vara högst angeläget, att det blir eftersedt, att räkenskaperna äro ordentliga, och att icke fel eller missuppfattning i dem förekommer. Jag tror också, att det icke skulle vara passande, om vid en revision, deri ombud för Kongl. Maj:t eller för Riksdagens fullmäktige skulle deltaga, det befunnes, att revisorsval icke kunnat hållas, utan att hela arbetet skulle åligga dessa ombud, och det af det skälet, att aktieegarne icke få beklaga sig. Det är icke fråga derom, huruvida de beklaga sig eller icke, utan det är fråga om, att revision skall ske. Jag anser således fortfarande att, der icke aktieegarne infinna sig, det är nödtvång för direktörerna i ett bolag att välja revisorer. Men då det nu är för sent att återremittera paragrafen, när riksdagen är nära sitt slut, så vill jag icke yrka derpå. Att genom ett afslag å denna paragraf hela lagen skulle förfalla, skulle äfven vara mig okärt, ty den innehåller många fördelar, och när jag derjemte finner, att ett förfarande i strid med paragrafen icke skulle hafva ringaste påföljd för direktörerna, när, såvidt jag kan se, det icke finnes upptaget i de bestämmelser, som handla om fel af direktörerna, så förmodar jag, att de icke komma att bry sig om denna paragraf, och det är också en utväg, en mycket ledsam utväg enligt mitt förmenande, men utskottet har velat så hafva det.

Herr Philipson: Jag tror, att den siste talarens yttrande mot utskottets motivering berodde på ett misstag. Han fäste sig vid det uttrycket, att aktieegarne ej kunde beklaga sig, om, i följd

*Samman-
jemkning
rörande för-
slag till lag
om aktiebolag.*
(Forts.)

af deras uteblifvande från bolagsstämman, revisorsval icke kunde hållas. Det är ju alldeles tydligt och klart, att bolaget består af dess aktieegare. Vilja dessa icke taga så vara på sina intressen, att de se till, att kontroll öfver styrelsens förvaltning kommer att ske, så är det ju fullkomligt riktigt, såsom utskottet säger, att de få icke beklaga sig, om de icke gå på bolagsstämman, så mycket mindre, som de icke behöfva gå dit sjelfva, utan kunna infinna sig genom ombud. Mig synes, att motiveringen är riktig, ty man bör dock kunna förutsätta, att aktieegarne skola taga vara på sina egna intressen, och kan man icke förutsätta det, bör man åtminstone påvisa för dem, att det är deras skyldighet att så göra. Skulle emellertid revisorsval icke kunna ega rum vid en bolagsstämma, så är jag öfvertygad om, att styrelsen föreslår att bolagsstämman ajourneras och då meddelas upplysning i tidningarne att stämman blifvit ajournerad i och för revisorsval, och jag gissar att hela valet sedan mycket lätt åstadkommes då ju derefter nog några aktieegare komma tillstädes. Jag tror icke att man behöfver riskera något genom antagande af den föreslagna paragrafen, hvartill jag anhåller att få yrka bifall.

Efter härmed slutad öfverläggning godkände kammaren 32 § i utskottets förslag till lag om aktiebolag.

Mom. x).

Herr Nyström, Carl: Då vi nu hafva kommit till den egentligen kritiska punkten i denna lagstiftning, der naturligen de största farhågorna möta, må det ursäktas, om man ännu en gång gör ett, naturligen vanmäktigt, försök att hindra en lagstiftning, som man tror, särskildt i denna punkt, vara betänklig. De af herrarne, som följt med och ännu minnas diskussionen vid lagens första behandling, torde påminna sig, att mot den första afdelningen af § 33 gjordes hufvudsakligen den invändningen, att den på ett oskäligt sätt förhindrar ett bolags handlingsfrihet, då det gäller att till bolagets största förmån och gagn utvidga dess verksamhet, om denna utvidgning är af beskaffenhet att påkalla ändring i bolagsordningen. Denna ändring i bolagsordningen är omgärdad med vilkor och föreskrifter, så hårda och så vidlyftiga, att en sådan för bolagets väl och förmån ytterst nödvändig operation blir snart sagdt omöjlig att göra. Man tage såsom exempel följande: Till ett bolag inkommer ett anbud från vederhäftig affärsfirma om en mycket stor och god affär. Den affären skall pågå under så många år, att den skall på ett högst väsentligt sätt befördra bolagets blomstring och således bolagsmännens fördel. Antag nu att denna affär är af beskaffenhet att fordra en förändring i bolagsordningen, antag att anbudet kommer in strax efter sedan den ordinarie bolagsstämman egt rum, då skall på grund af denna, enligt mitt förmenande, rent af orimliga bestämmelse, att den ena af de båda bolagsstämmor, der ärendet skall företagas, måste vara ordinarie, det dröja i det närmaste ett år, innan anbudet kan antagas, och den som gifvit

detta utmärkta anbud får det beskedet, att, oaktadt alla de aktieegare som kunnat anträffas med frågan, alla medlemmar i styrelsen, alla revisorerne äro öfvertygade om, att anbudets antagande är för bolaget en lifssak, så får bolaget dock, på grund af lagstiftningen, icke handla fritt i sin egen angelägenhet och antaga detta anbud, utan den som gjort anbudet får svar, att om ett år kommer besked. Påföljden blir naturligen den, att anbudet tages tillbaka, och bolaget är på grund af lagstiftningens i detta fall enligt mitt förmenande onödiga skärpa eller hårdhet beröfvadt möjligheten att på detta sätt sköta sin affär och vinna alla dessa förmåner. Det finnes nu visserligen anvisad en utväg, nemligen att alla aktieegare förena sig om denna ändring. Det behöfver ju icke sägas, att en sådan sak är omöjlig. Icke kan man ens i ett medelstort bolag få i hop alla aktieegarne. Om man också känner deras adresser och tillskrifver dem, så svara de icke. Icke heller vet man, huru deras svar skola vara formulerade för att anses giltiga, huruvida ett enkelt bref eller ett meddelande på brefkort kan godkännas. Jag vet, att fall förekommit, der frågan om giltigheten af ett i bref meddeladt tillstånd spelat en viss roll. Såsom sagdt, att infordra bifall från alla aktieegarne är en omöjlighet, utan man är hänvisad till att söka få beslutet fattadt vid två på hvarandra följande bolagsstämmor, deraf minst en ordinarie. Jag frågar: till hvad skall detta tjena att i detta fall så ytterst väsentligt inskränka bolagens handlingsfrihet. Hvarför icke nöja sig med två på hvarandra följande extra ordinarie bolagsstämmor, åtskilda af t. ex. en månad? Då i kungörelsen om extra ordinarie bolagsstämma uttryckligen skall utsättas, hvilket ärende skall behandlas, kan det icke blifva tal om öfverraskning för aktieegarne. Mig synes, att derigenom erhållas samma garantier, som om ärendet skall behandlas på en ordinarie och en extra ordinarie bolagsstämma. Och dermed vinnes, att ärendet kan blifva inom skälig tid föredraget, och den för bolaget viktiga affären komma till stånd. Jag förstår fullt väl, att man skall vara försigtig och äfven tänka på, att icke minoriteten oskäligt lätt kan ledas in på banor, som den alls icke gillar och icke vill vara med om. Men att man i det fallet skulle hafva vunnit något genom bestämmelsen om en ordinarie och en extra ordinarie bolagsstämma, kan jag icke finna. Och då jag således anser att i denna bestämmelse ligger ett onödigt tvång, kan jag icke finna annat, än att densamma motverkar sitt ändamål, för så vidt ändamalet för en lagstiftning om aktiebolag skall vara att befordra bolagens blomstring och fördel.

Hvad den andra punkten beträffar, veten I, mine herrar, väl, att den handlar om en synnerligen viktig angelägenhet, om bolags upplösning. Ännu så sent i denna lags historia som i dess andra upplaga, bjöd man på en lagstiftning, som med afseende på minoritetens rätt vid bolags upplösning erbjöd garantier så ytterst försvagade gent emot de redan befintliga — som dock äro så otillräckliga — att man måste förvåna sig deröfver, i synnerhet då alla människor veta, att i årtionden klagats öfver den kompletta rättslöshet, som i detta hänseende eger rum. Lyckligtvis är nu detta

*Samman-
jemkning
rörande för-
slag till lag
om aktiebolag.
(Forts.)*

*Samman-
jämkning
rörande för-
slag till lag
om aktiebolag.*
(Forts.)

i en viktig punkt afhjelpat dermed, att man ändtligen i tredje upplagan beslutat föreskrifva, att, för att ett bolag skall kunna upplösas, erfordras en majoritet af minst två tredjedelar af de röstande. Men ändock säger jag och påstår mig kunna bevisa, att dessa garantier, i stället för att vara starkare, äro i någon mån svagare än de förefintliga. Svagheten ligger i bestämmelserna om tiden för bolagsstämmas hållande. När jag säger detta, afser jag sådana bolagsordningar — hvilka varit de vanligaste — hvari upptagits föreskriften om två tredjedelars majoritet, men hvilka tillika hade det skydd för minoriteten, att bolagsstämmorna skulle vara åtskilda af någon förnuftig tidrymd, derunder minoriteten kunde bereda sig för försvaret. Jag kan anföra exempel på, huru helt enkelt en framställning i tidningarne af det tilltänkta våldsdådet vid den andra bolagsstämman förekommit detsamma. Nu, då frågan om bolagsstämman utlysning, i stället för att vara föremål för Kongl. Maj:ts kontroll och förnuftiga omsorg, blir en bolagsmannens ensak, kan det — och jag tror äfven vid tanken på det sätt, hvar på bolagen hädanefter komma att bildas, att så kommer att ske — blifva till den grad otillfredsställande sörjdt för denna sak, att den ena bolagsstämman kommer dagen efter den andra, och att, såsom en talare redan anfört, samma majoritet, som ena dagen våldsamt beslutat sitt attentat på minoritetens egendom, andra dagen kommer att bekräfta detsamma. Sådant kunde icke ske efter den gamla ordningen, och, då nu så kan ske, påstår jag, att garantierna blifvit i denna punkt försvagade. Och då de icke blifvit i någon annan punkt förstärkta, är jag berättigad att säga, att garantierna, i sin helhet betraktade, blifvit icke förbättrade utan försämrade. Under sådana förhållanden anhåller jag att få yrka afslag å utskottets förslag.

Herr Philipson: Det vill synas mig, som om den siste värde talaren genom att ofta använda ordet anbud beträffande ett bolags verksamhet tydligen har förvillat sitt eget begrepp och därför måhända kunnat så göra med oss alla i denna kammare. Här är icke fråga om anbud på sådant, som tillhör bolagets verksamhet. Ty anbud af hvilken form som helst, som afser tillverkning eller leverans af något, som faller *inom ramen af bolagets verksamhet*, kan styrelsen genast antaga. Herr Nyström har emellertid låtit framskymta, att, om t. ex. ett bolag är bildadt för tillverkning af vapen och till gevärsindustrien hörande alster, och ett anbud kommer på en art af denna verksamhet, så skulle anbudet icke få antagas på grund af nu föredragna paragraf. Så är, som jag förut tagit mig friheten påvisa, icke fallet. Frågan gäller annan verksamhet än den först bestämda. Och jag hemställer: om till detta bolag, som drifver denna jernaffär och vapenfabrikation, kommer ett anbud om en leverans af 10,000 säckar mjöl, tillkommer det då styrelsen att alla aktieegarne oåtsporda antaga anbudet och uppbygga en qvarn för att förmala mjölet?! Jag kan icke fatta annat, än att det anbud, som här måste förutsättas, skall vara ett anbud på leverans eller tillverkning af en vara, hvilken bolaget vid dess

bildande aldrig hade drömt sig skola tillverka. Är det då rätt att, sedan personer gått in i bolaget under förutsättning att den eller den bestämda verksamheten kommer bolaget att drifva — »den äro vi med om, i den hafva vi satt in våra penningar» — en annan verksamhet, som måhända efter andras förmenande kan vara mer lönande, men som de icke vilja vara med om, skulle utan deras medgifvande få beslutas och etableras? Mig synes, att man går bra långt, då man förutsätter, att något sådant får ega rum utan hvarje enskild aktieegares medgifvande.

Jag ber att få bestrida herr Nyströms anmärkningar mot det senare momentet. Garantierna för minoritetens rätt beträffande upplösning af bolaget äro ingalunda försvagade. Tvärtom anser jag dem förstärkta. Och om herr Nyström inbillar sig, att i vårt land skulle kunna gå för sig, att två bolagsstämmor utsattes, den ena på tisdagen och den andra på onsdagen, misstager han sig fullkomligt. Ty i reglementet föreskrifves, hur lång tid före bolagsstämman kallelse dertill skall ske, och en bolagsstämman måste hafva varit hällen, innan en annan ny kan utlysas. Dessutom vill jag påpeka en sak, nemligen att publiciteten i vårt land har den kraft och det inflytande, att kommer det i tidningarne att synas, på hvad sätt man önskar företaga sådana operationer, som de af herr Nyström antydda, så sannerligen det blir många i vårt land, som göra om det experimentet.

Herr Nyström, Carl: Jag trodde verkligen, att jag skulle behöfva bedja om ursäkt, för att jag för många gånger sade, att jag talade om anbud, som afse affärgrenar, hvilka nödvändiggöra en ändring i bolagsordningen. Emellertid befinnes nu, att det varit en gång för litet, eftersom herr Philipson tror, att jag talat om anbud beträffande sådant, som ligger inom bolagets ursprungliga verksamhet. Naturligtvis har jag endast talat om sådant, som skulle nödvändiggöra ändring i bolagsordningen och till följd deraf falla under § 33. — Herr Philipson har talat om, att besynnerligt skulle vara, om det skulle tillkomma styrelsen att fatta beslut angående sådana affärer. Det är icke tal härom. Jag tycker endast att det är hårdt, att icke *bolaget* skall utan de föreslagna formaliteterna få antaga ett anbud, som, enligt hvad alla äro ense om, är fördelaktigt.

Dessutom vill jag med afseende å hvad herr Philipson yttrat derom, att bolagsstämmor icke skulle kunna utlysas till två på hvarandra följande dagar, nämna, att jag från vederhäftigt håll hemtat min förmodan i detta hänseende. Slutligen skall jag be att få säga, att när man ifrågasätter att supplera lagen med publiciteten, står det illa till med lagen.

Herr Wærn: När man genom sådana bestämmelser, som de ifrågavarande, åsyftar kontroll, synes mig, att man bör iakttaga hvad som erfordras för att de skola blifva effektiva. Nu anser jag för min del, att den bestämmelse, som här finnes, att beslut angående vissa angifna frågor icke är giltigt, »med mindre samtliga

Samman-
jemkning
rörande för-
slag till lag
om aktiebolag.
(Forts.)

*Samman-
jemkning
rörande för-
slag till lag
om aktiebolag.*
(Forts.)

aktieegarne förenat sig derom eller beslutet fattats å två på hvar-
andra följande bolagsstämmor, deraf minst en ordinarie», icke er-
bjuder full garanti mot ett förhastadt beslut. För att garantien
skall blifva effektiv borde stadgas, att dessa bolagsstämmor skola
hållas med minst en månads mellantid. I afseende å kallelsen är
icke stadgadt annat, än att stiftelseurkunden skall angifva huru
kallelse till bolagsstämma skall ske, hvilken fordran fullt uppfylles,
om nämnda urkund eller bolagsordningen säger i hvilka tidningar
kallelse skall intagas och huru långt före stämmas hållande kal-
lelse dertill skall utfärdas, t. ex. en månad förut, men detta hin-
drar icke, att kallelse kan ske till båda de för nämnda viktiga be-
sluts fattande nödiga bolagsstämmorna till samma dag, nemligen
till en ordinarie stämma på förmiddagen och en extra stämma på
eftermiddagen. Vid sådant förhållande anser jag, att efter orden
»å två» borde inskjutas orden »med minst en månads mellantid
hållna och»; och tillåter jag mig göra förslag derom. Jag vet att
det kommer att svaras, att detta är sådant, som kan intagas i bolags-
ordningen; men då min åsigt är, att denna bestämmelse bör och
skall intagas i bolagsordningar, anser jag, att den bör finnas i lagen.

Friherre Åkerhielm, Gustaf: Jag anser det vara lämpligt,
att, innan klubban faller, någon af de från denna kammare i ut-
skottet insatta ledamöter uppträder för att, såsom jag tror vara
behöfligt, om ock blott i korthet, bemöta gjorda anmärkningar emot
och klargöra skälen för ett bifall till utskottets förslag. Först och
främst: här föreligger ett förslag till sammanjemkning. Andra
Kammaren har fattat beslut, Första Kammaren har återremitterat
paragrafen. Utskottet har varit skyldigt att taga hänsyn till Andra
Kammarens beslut -- och det är egentligen mot *detta* beslut, icke
mot sammanjemkningen, som den förste talaren har rigtat sina
anmärkningar. Första Kammaren måste således i en samman-
jemkning gå in på, att bestämmelserna i första punkten af den
föredragna paragrafen skärpas. I stället för förutvarande »två tredje-
delar» och af Andra Kammaren beslutade »fyra femtedelar» kom
utskottet nu med siffran »tre fjerdedelar». Skälet dertill är, att
utskottets uppgift just var att göra en sammanjemkning.

Hvad beträffar det af den siste talaren, herr Wærn, påpekade
förhållande, att tänkbart skulle kunna vara, att, i ifvern att få
preferensaktier utfärdade eller att få göra en ändring i bolagets
verksamhet, en ordinarie bolagsstämma skulle komma att åtföljas
af en snart sagdt samma dag sammanträdande extra ordinarie bolags-
stämma, ber jag att få erinra om, att, då på första bolagsstämman
beslutet skall vara enhälligt, skall beslutet på den senare stämman
biträdas af minst tre fjerdedelar af hela aktiekapitalet. Och då
torde hvar och en finna, att bestämmelserna äro stränga nog.

Men i paragrafen finnes en tredje punkt, vid hvilken icke nå-
gon fäst sig, och som lyder så: »Är för giltighet af beslut, hvarom
nu är sagdt, något ytterligare vilkor i bolagsordningen bestämdt,
lände ock det till efterrättelse.» Alltså äro bolagsmännen i till-
fälle att med anledning af detta tredje stycke sjelfve se sig före

och, der de finna det klokt och behöfligt, skärpa lagens föreskrifter. Men det är ju just detta herr Wærn vill hafva medgifvet. Alltså: jag tror för min del, att kammaren lugnt kan bifalla utskottets förslag.

*Samman-
jemkning
rörande för-
slag till lag
om aktiebolag.
(Forts.)*

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att beträffande föreliggande moment yttrats: 1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas; 2:o) af herr Wærn, att den af utskottet nu föreslagna lydelse af 33 § i lagen om aktiebolag skulle godkännas med den ändring, att i såväl första som andra stycket af paragrafen mellan orden »två» och »på hvarandra följande bolagsstämmor» skulle inskjutas orden: *med minst en månads mellantid hållna och*; samt 3:o) att utskottets hemställan skulle afslås.

Härefter gjordes propositioner i enlighet med dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Mom. y).

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. z).

Herr Boström, Filip: Den nu föredragna paragrafen är af Första Kammaren återremitterad i syfte att få begreppet aktiekapital närmare bestämdt. En sådan bestämmelse är nu i 19 § af utskottet föreslagen och af kammaren antagen. Och då något särskildt förtydligande af förevarande paragraf icke syntes utskottet behöfligt, tillåter jag mig yrka bifall till paragrafen, sådan utskottet föreslagit densamma.

Efter härmed slutad öfverläggning godkände kammaren 37 § i utskottets förslag till lag om aktiebolag.

Mom. å).

Herr Boström, Filip: Denna paragraf är af Första Kam- maren återremitterad på yrkande af herr Hasselrot, i syfte att tvi- ster skulle kunna afgöras äfven af skiljomän. En sådan bestäm- melse är af utskottet föreslagen i 2 mom. af 64 §, och anhåller jag med anledning deraf, att 39 § måtte godkännas sådan den föreligger.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, godkände kam- maren 39 § i utskottets förslag till lag om aktiebolag.

Mom. ä)—bb).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Samman-
jemkning
rörande för-
slag till lag
om aktiebolag.
(Forts.)

Mom. cc).

Herr Boström, Filip: Jag tager mig friheten yrka bifall till denna paragraf, sådan den föreligger i utskottets förslag.

Efter härmed slutad öfverläggning godkände kammaren 54 § i utskottets förslag till lag om aktiebolag.

Mom. dd).

Herr Svedelius: Jag anhåller, att kammaren ville godkänna paragrafen med den lydelse, densamma hade, då den först till kammaren inkom.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, godkände kammaren 55 § i utskottets förslag till lag om aktiebolag.

Mom. ee) — ll).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Mom. mm).

Lades till handlingarna.

Punkten 3.

Mom. a) — c).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Mom. d).

Lades till handlingarna.

Mom. e).

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. f) och g).

Lades till handlingarna.

Mom. h) och i).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Mom. j).

Herr Boström, Filip: Med anledning af det beslut, kammaren nyss fattat med afseende å lydelsen af 55 § af lagen om aktiebolag,

Samman-
jemkning rö-
rande förslag
till lag om
registrerade
föreningar
för ekonomisk
verksamhet.

får jag anhålla om bifäll till denna paragraf, sådan den af utskottet föreslagits.

Efter härmed slutad öfverläggning godkände kammaren 37 § i utskottets förslag till lag om registrerade föreningar för ekonomisk verksamhet.

*Samman-
jämkning rö-
rande förslag
till lag om
registrerade
föreningar
för ekonomisk
verksamhet.
(Forts.)*

Mom. k) och l).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Mom. m) och n).

Lades till handlingarna.

Mom. o) och p).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Mom. q) och r).

Lades till handlingarna.

Mom. s).

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 4 och 5.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Herr talmannen tillkännagaf, att anslag utfärdats till sammanträdet fortsättande klockan 7 på aftonen.

Vid förnyad föredragning af Första Kammarrens tillfälliga utskotts nedannämnda, den 9 och 10 i denna månad bordlagda utlåtanden:

n:o 17, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning och framläggande af förslag till lagstiftning i fråga om tvister mellan arbetare och arbetsgifvare, och

n:o 18, i anledning af väckt förslag om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning och förslag i fråga om förändradt och förbättradt pensioneringssätt för sjöfolk och deras hustrur,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

*Ifrågasatt
utsträckning
af rättigheten
att anlägga
boktryckeri.*

Föredrogs å nyo konstitutionsutskottets den 8 och 9 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 19, i anledning af väckt motion om ändring af §§ 1 och 5 tryckfrihetsförordningen.

Herr Berg, Gustaf: Då jag i likhet med flera andra af utskottets ledamöter reserverat mig mot utskottets förslag i det föredragna betänkandet, skall jag anhålla att få i korthet framlägga de skäl, som föranledt mig till denna reservation.

Såsom kammaren behagade finna, har utskottet genom det nu föredragna förslaget afsedt att utsträcka rättigheten att anlägga boktryckerier, hvilken rätt för närvarande är begränsad till stad och landsbygden inom en omkrets af en half mil från staden, äfven till köping och landsbygden i allmänhet, dock hvad landsbygden angår endast för så vidt Kongl. Maj:t efter pröfning i hvarje särskildt fall dertill lemnar sitt tillstånd. Jag vill nu för min del icke neka, att en reform i den åsyftade rigtningen är behöflig, och jag medgifver alldeles obetingadt, att med afseende å ett stort antal af våra köpingar förhållandet är sådant, att de lika väl som städerna kunna hafva berättigade anspråk, att boktryckerier få anläggas inom deras område. En del af dessa köpingar äro, så väl hvad angår folkmängden som i fråga om deras betydelse i öfrigt, fullkomligt likställda med många mindre städer. För offentliggörande af legala och kommunala meddelanden, annonser och många andra dylika saker är det äfven för dessa platser af stor vigt att hafva sitt organ inom den periodiska pressen. Jag medgifver äfven att i fråga om en mängd platser på landsbygden, de nemligen der en större befolkning är sammanträngd inom ett ringa område, såsom till exempel större stationssamhällen, samma skäl kunna förefinnas att tillerkänna dem den rätt i detta hänseende, som är de mindre städerna medgifven. Och — i motsats till hvad från andra håll uttalats — fruktar jag ej heller, att man skulle lägga en för tung börda på regeringens skuldror genom bestämmelsen, att den i hvarje särskildt fall skulle pröfva frågan om rättigheten till boktryckeriers anläggande å landsbygden.

Jag vill således icke neka, att en reform i nu ifrågavarande hänseende är behöflig, men jag vågar alldeles bestämdt påstå, att skall en förändring i detta fall vidtagas, bör den ske i sammanhang med en fullständig revision af tryckfrihetslagen, och för detta påstående tala enligt min åsigt många skäl. I sådant hänseende bör i främsta rummet uppmärksamheten fästas på det förhållande, att nu ifrågavarande stadgande angående rättigheten att anlägga boktryckerier ingalunda är mer antiqveradt eller mera i behof af omarbetning eller förändring än många andra stadganden i tryckfrihetslagen. Det förhåller sig kanske alldeles tvärtom, och jag ber att i det hänseendet få påpeka åtminstone två delar af nuvarande tryckfrihetslag, i fråga om hvilka det torde vara ännu större skäl att så fort som möjligt vidtaga en förändring.

I första rummet vill jag då framhålla det nuvarande ansvarighets-systemet, som kan tillåta och tillåter en person att på en annan hvälfva öfver straffet för det brott, han sjelf begått, och som vidare

kan tillåta, att en för brott häktad person kan fortfara att vara ansvarig utgifvare af en tidning, hvars innehåll är honom obekant och hvarom det kanske till och med icke är någon möjlighet för honom att skaffa sig kännedom. Sådana förhållanden äro i sanning skamfläckar för vår lagstiftning.

Vidare ber jag att få erinra om juryinstitutionen, som med hänsyn till det sätt, hvarpå juryn för närvarande skall sammanställas, ovilkorligen måste anses såsom i hög grad otillfredsställande. Det tillgår nemligen så, att parternas jurymän äro att betrakta och betrakta sig sjelfva såsom anhängare och försvarare af den part, som utsett dem. Åklagaren utser icke andra jurymän än sådana, om hvilka han vet att de skola fälla; den tilltalade utser icke andra än sådana, som han vet skola fria; och då ligger frågans afgörande helt och hållet i händerna på de jurymän, som af domstolen utses. Det blir således domstolens inflytande, som blir bestämmande, men icke dess inflytande under ansvar, utan utöfvadt utan ansvar genom den af domstolen tillsatta jurynämnden, som afgör frågan. Detta kan icke vara lämpligt.

Då jag sålunda påstår, att en förändring i det nu föreslagna syftet icke bör företagas annat än i sammanhang med en fullständig revision af hela tryckfrihetslagen, skall jag vidare tillåta mig att såsom stöd för ett sådant uttalande återgifva några ord, som den 14 februari 1887 af dåvarande statsrådet och chefen för justitiedepartementet von Steyern anfördes inför Kongl. Maj:t, då beslut fattades om framläggande af det förslag till ny tryckfrihetslag, som framkom till 1887 års första Riksdag, men till följd af den riksdagsupplösning, som då egde rum, aldrig kom att få någon behandling i utskott eller kamrar. Dåvarande justitieministern yttrade sig nemligen, efter att hafva talat om ansvarighetssystemet, på följande sätt: »Till en revision af tryckfrihetslagstiftningen finnas äfven andra skäl. I fråga om straff för tryckfrihetsbrott, om vilkoren för idkande af boktryckerirörelse och bokhandel, om åtalsrätt och rätt att belägga tryckt skrift med qvarstad, om juryns sammansättning och reglerna för dess verksamhet samt om rättegången i öfrigt i tryckfrihetsmål, äfvensom om vilkoren för spridning här i riket af utländska skrifter och om ansvar för dylika skrifers innehåll lemna lagen rum för allvarsamma anmärkningar. Dess uppställning är synnerligen oredig. Ämnena förekomma blandade om hvarandra på ett sätt, som gör uppfattningen svår och tillämpningen i hög grad osäker och vacklande. Sjelfva språket afviker på ett ingalunda lyckligt sätt från de öfriga grundlagarnes och från det i lagstiftningen i allmänhet vedertagna.» Och slutligen uttalar dåvarande justitieminister det omdömet: »Det är ej möjligt att i en sådan lag omarbota något eller några af hufvudpartierna, utan att omskrifva hela lagen.» Detta är efter min uppfattning ett så sant och kraftigt uttalande, att det förtjenar väl att beaktas.

Ett tredje skäl för mitt påstående, att om en förändring skall vidtagas, den bör ske i sammanhang med en fullständig revision, vill jag söka i det förhållande, att ett antagande af utskottets förslag i föreliggande fråga skulle komma att försvåra och fördröja en

*Ifrågasatt
utsträckning
af rättigheten
att anlägga
boktryckeri.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
utsträckning
af rättigheten
att anlägga
boktryckeri.
(Forts.)*

sådan revision. Det är ju alldeles klart, att, om anhängarne af ett önskningsmål, såsom i detta fall utvidgandet af rättigheten att anlägga boktryckerier, få fram detta sitt önskningsmål, äro sedan anhängarne af andra önskningsmål distanserade. Man förlorar i en sådan uppgörelse hjälptrupper, som man eljes skulle kunna hoppas eller t. o. m. med visshet veta sig hafva på sin sida. Här behöfvas förenade krafter af alla dem, som önska revision.

Jag nämnde 1887 års förslag, och jag skall be att nu få derom yttra några ord. 1887 års förslag blef, såsom jag påpekade, aldrig pröfvadt till följd af den riksdagsupplösning, som mellankom; men detta förslag är enligt min öfvertygelse ett godt förslag att bygga på, äfven om det kan nu behöfva i en eller annan del omarbetas, i hvilket hänseende jag ber att få särskildt påpeka 3 kap. om ansvarighet för tryckt skrifts innehåll och 5 kap. om juryinstitutionen. Enligt 1887 års förslag skulle jury väljas bland en jurymanncorps, som utsåges af domstolen. Deremot kunna ju många anmärkningar framställas, och jag för min del finner icke detta vara något lyckligt sätt att lösa denna fråga. Jag tror då att det vore mycket bättre att återgå till de äldre förslagen, 1871 eller 1872 års förslag. Enligt 1871 års förslag skulle en för hvarje landstingsområde gemensam jurymannacorps utses af landstinget eller, i fråga om städer, som icke deltog i landsting, af stadsfullmäktige; 1872 ändrades detta förslag så, hvad anginge städer hvilka icke deltaga i landsting, att jurycorpsen skulle utses af de vid riksdagsmannaval till Andra Kammaren röstberättigade invånarne, dock genom medelbara val.

Slutligen skall jag be att få nämna, att vid denna riksdag hafva inom konstitutionsutskottet gjorts försök att få fram ett förslag till ny tryckfrihetslag. Dessa försök hafva emellertid strandat, hufvudsakligen kanske af det skäl att tiden icke tillätit genomförandet af den derom väckta frågan. Under sådana förhållanden och då jag för min del, såsom jag förut nämnt, anser det vara ett synnerligen beaktansvärdt önskningsmål att så fort som möjligt få en annan tryckfrihetslag till stånd, skulle jag anse det vara mycket lyckligt, om regeringen ville taga denna fråga i sin hand och framlägga ett förslag, baserad på 1887 års aldrig pröfvade förslag.

Slutligen skall jag be att få påpeka, att det af utskottet nu framlagda förslaget innehåller en felaktighet, som jag tycker förtjena att anmärkas, den nemligen, att under det att det nu är tillåtet att utan särskildt tillstånd anlägga boktryckeri inom ett område af en half mil från stad, skulle genom detta i reformatoriskt syfte tillkomna förslag den inskränkning göras uti ifrågavarande rättighet, att inom denna rayon af en half mil boktryckeri icke skulle få anläggas utan Kongl. Maj:ts särskilda pröfning.

På grund af hvad jag nu haft äran anföra tillåter jag mig att vördsamt yrka afslag på utskottets förslag.

Herr Unger: Då den föregående högt ärade talaren varit nog ridderlig att å sin sida medgifva behöfigheten af den reform, som här föreslagits, och ej heller haft någon synnerlig anmärkning

att framställa mot förslaget i formelt hänseende, skall jag å min sida medgifva rigtigheten af hvad han anförde derom, att det vore önskligt att tryckfrihetslagen finge undergå en fullständig revision, men deremot kan jag icke vara med om att, då det är af trängande behof att få till stånd den lagändring, om hvilken här är fråga, ändock behålla lagen qvar i dess gamla skick för att använda denna bristfällighet såsom tumskruf, när man vill genomföra andra förändringar. Jag har väl hört talas om att ett sådant förfarande iakttagits i andra utskott, och till följd af ärendenas beskaffenhet kan ju sådant förfarande der möjligen försvaras, men i konstitutionsutskottet äro ärendena icke af den beskaffenhet, att sådana kompromisser eller användandet af sådana tumskrufvar der kan få spela in.

Jag ber att få fästa uppmärksamheten på, att detta förslag öfverensstämmer med det af Kongl. Maj:t vid 1887 års riksdag framlagda, samt att det föregående förslaget af år 1870, hvilket denna kammare antog såsom hvilande och sedan äfven godkände, gick ännu längre, ty deri medgafs anläggandet af boktryckerier på landet alldeles fritt. Detta förslag blef emellertid icke af Kongl. Maj:t sanktionerad, därför att, såsom Kongl. Maj:t i sitt svar meddelade Riksdagen, Kongl. Maj:t ansåg »svårighet kunna uppstå att på hvarje ort, der boktryckeri enligt Riksdagens förslag finge anläggas, finna lämplig person för uppdraget att såsom justitiestatsministerns ombud vaka öfver tryckta skrifers allmängörande» och så vidare.

Dessa skäl för afslag förefinnas nu icke här, ty det beror helt och hållet af Kongl. Maj:ts pröfning, på hvilka orter, utom stad eller köping, boktryckerier skola få anläggas. Vid framläggandet af 1887 års förslag yttrades också till statsrådsprotokollet af dåvarande justitieministern, att han ville tillstyrka Kongl. Maj:t att så mycket gå Riksdagens en gång uttalade önskan till mötes, att det medgäfves att anlägga boktryckeri utan särskildt tillstånd i köpingar, samt med Konungens tillstånd å de ställen på landsbygden i öfrigt, der Konungen funne det kunna ske utan åsidosättande af den tillsyn, som åt skrifers utgifvande borde egnas.

Det förslag, som af justitieministern sålunda tillstyrktes, är just det som här föreligger.

Herr Berg förklarade, att han icke hade annat att anmärka mot utskottets förslag, än att deri borttagits den rätt, som nu är medgifven, att, utan särskildt tillstånd af Kongl. Maj:t, anlägga tryckerier på landet inom ett afstånd af en half mil från stad. Det tyckes mig dock som om herr Berg, som icke alls vill hafva någon utvidgning af rättigheten att anlägga boktryckerier, ej borde hafva något att anmärka mot hvad utskottet i denna del föreslagit. Förslaget har tillkommit för att åstadkomma likformighet, och det är att märka, att den nya bestämmelsen icke kunde hafva tillbaka-verkande kraft på tryckerier, som redan äro anlagda inom half mil från stad, utan att dessa finge fortfarande finnas utan särskildt tillstånd.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

*Ifrågasatt
utsträckning
af rättigheten
att anlägga
boktryckeri.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
utsträckning
af rättigheten
att anlägga
boktryckeri.
(Forts.)*

Herr Annerstedt: Då det på alla håll medgifves, att nu gällande tryckfrihetslag i hög grad är i behof af omarbetning, torde det icke behöfva betraktas såsom ett användande af tumskruf eller annat otillåtet förfarande att åtminstone göra ett försök, huruvida icke en sådan omarbetning skulle kunna komma till stånd; huruvida icke, om man verkligen griper sig an med frågan, man om icke första gången dock inom en icke alltför aflägsen framtid skulle kunna komma till ett tillfredsställande resultat. Under sådana förhållanden torde det få anses såsom ett lämpligt tillvägagående i denna lagstiftningsfråga, att man icke utbryter en enda detalj och derom framlägger förslag, utan att man först gör ett försök att få ett organiskt och fullständigt förslag till tryckfrihetslag och först, sedan detta visat sig omöjligt att åstadkomma, tillgriper de partiella reformernas väg. Nu synes icke något bevis förefinnas derom att det skulle vara omöjligt att få till stånd en förbättrad tryckfrihetslag; ty det sista förslag, som i sådant afseende framlagts af regeringen, har icke varit föremål för Riksdagens behandling. Således vet man icke, om ej deri kan erhållas ett första uppslag, som, efter konstitutionsutskottets bearbetande, kan leda till ett förslag af beskaffenhet att kunna antagas af Riksdagen.

I motsats till den förste talaren, anser jag nemligen att förslag till en ny tryckfrihetslag bör utgå från Riksdagen, ty kommer Kongl. Maj:t med ett sådant förslag, så blir detta säkert förkastadt. Om åter ett konstitutionsutskott, deri ledamöterna från de båda kamrarna äro någorlunda eniga, framlägger ett förslag till sådan lag, synes sannolikheten tala därför att det blifver af Riksdagen antaget.

Jag ber att få instämma i den förste talarens yrkande om afslag å utskottets ifrågavarande betänkande.

Herr Nyström, Carl: Jag instämmer med min ärade kamrat i konstitutionsutskottet med afseende å såväl hans motivering som hans yrkande och jag har det att säga, mot herr Unger att, om någon toge sig det orådet före att afstyrka en klok och behöflig åtgärd på ett område för att vinna framgång på ett annat område, så är detta tumskruf, det är icke annat än den illa kända vissnepolitiken, hvars införande i våra förhållanden visserligen icke är önskligt. Men gäller frågan ett partielt förslag, som står i organiskt samband med ett större förslag, och man anser det vara till hindres för det större förslagens genomförande, om det mindre antages, kan det icke betraktas såsom tumskruf eller otillbörlig påtryckning att afslå det mindre. Det kan icke nekas, att antagandet af det förevarande mindre förslaget skulle minska utsigterna för ett större förslag, och det viktigaste i denna förhandling torde vara, att det uttalas önskan om att detta större förslag, om ny tryckfrihetslag, måtte komma till stånd, och detta icke blott i den allmänna form, att en sådan önskan förefinnes, utan så att man förklarar sig vilja upptaga till pröfning det utarbetade förslaget från 1887. Hvad som kan befördra ett så stort önskningsmål bör antagas, och hvad som går deremot bör förkastas. Som jag nu delar den meningen, att det

föreliggande partiella förslaget, som jag för öfrigt icke har någon anmärkning emot, skulle lägga hinder i vägen för det större förslagets genomförande, ber jag att få biträda herr Bergs yrkande.

*Ifrågasatt
utsträckning
af rättigheten
att anlägga
boktryckeri.
(Forts.)*

Herr Hasselrot: De anmärkningar, som blifvit framställda emot konstitutionsutskottets nu föreliggande betänkande, hafva, så vidt jag kan förstå, icke någon reel innebörd, då ifrån alla håll erkänts, att den föreslagna förändringen är riktig och behöflig.

För afslag å utskottets framställning hafva egentligen endast andragits tvenne hufvudsakliga skäl. Det ena är, att man skulle genom att antaga en sådan här partiel förändring tillbakasätta det utaf oss alla eller åtminstone af de flesta bland oss högeligen åstundade målet: att få vår tryckfrihetsförordning ändrad äfven i andra och mera viktiga delar, och, om jag för min del hade den uppfattningen, att ett antagande af detta partiella förslag skulle i någon mån förhindra eller försena ett blifvande förslag till ny tryckfrihetsförordning, skulle jag visserligen instämma i yrkandet på afslag å den nu föreslagna förändringen.

Jag kan dock icke föreställa mig annat än att, om en felaktig bestämmelse blifvit rättad på förhand, vi då skola hafva en omsorg mindre att tänka på, då det stora förslaget till en allmän revision af tryckfrihetslagen kommer före. Och att man, såsom herr Berg sade, skulle förlora de anhängare till en revision af lagen, som önska förändringen i nu förevarande fall, vid ett blifvande förslag om ändring i öfriga delar, därför att de fått sin vilja fram nu, det kan jag ej förstå. Äro de öfvertygade om nyttan af de ändringar, som då ifrågasättas, lära de rösta för dem, tänker jag; och äro de det icke, så lära de väl icke underkasta sig att rösta för ändringar i andra viktigare och större delar, för att få fram sin önskan om rättelse i de jemförelsevis mindre viktiga delar, som nu föreligga till pröfning.

Den andra anmärkningen är gjord af en talare på stockholmsbänken, nemligen den, att det icke är lämpligt att börja med partiella reformer, utan att man, först sedan ett försök att få det stora hela igenom misslyckats, bör beträda de partiella reformernas väg. Detta är alldeles riktigt, dock endast under förutsättning att reformerna hafva något organiskt samband med hvarandra. Vi hafva emellertid här att besluta om ett enstaka fall, som icke har något intimare samband med de andra bestämmelserna, och jag kan då ej inse, att vi icke skulle nu kunna antaga en förändring, som allmänt erkännes vara riktig, därför att man ej fått allt på en gång.

Mot hvad här blifvit sagdt, att det finnes andra bestämmelser i lagen, som äro viktigare och nyttigare att få ändrade än dessa, vill jag framhålla, att det likväl är en detaljbestämmelse i det nu föreliggande förslaget, med hvilket genomförande man enligt min åsigt icke längre kan vänta. Stadgandet uti den nu gällande tryckfrihetslagen, att »förbrytelser emot denna lag upptagas vid allmän underrätt i den stad, der boktryckeriet, ifrån hvilket den aklagade skriften utkommit, anlagdt är», är nemligen otillämpligt

*Ifrågasatt
utsträckning
af rättigheten
att anlägga
boktryckeri.
(Forts.)*

på de städer, som lyda under landsrätt. Det finnes nu intet forum, der en tidning, som utgifves i Borgholm eller Haparanda, kan åtalas. då ju i dessa städer ingen underrätt finnes. Jag tviflar nemligen på, att en häradsrätt vågar sig på att taga upp ett tryckfrihetsmål i Borgholm eller i Haparanda.

Af denna anledning synes det mig vara åtminstone en högst nödig och nyttig förbättring af tryckfrihetsförordningen, som nu är ifrågasatt, och då samtliga nu föreslagna förändringar öfverensstämma med hvad Kongl. Maj:ts förslag till ny tryckfrihetslag år 1887 i denna del innehöll, tillåter jag mig att yrka bifall till konstitutionsutskottets förslag.

Herr Alin: Min ärade kamrat i utskottet, herr Unger, yttrade uti sitt anförande, så vidt jag hörde honom rätt, att den ändring, som konstitutionsutskottet nu föreslagit, vore en af de allra nödvändigaste förändringar, som böra göras i tryckfrihetslagen. Och han har härutiinnan icke ännu af någon blifvit motsagd, om också väl icke alla, som här uttalat sig, anse den föreslagna förändringen lika nödvändig som han. För min del kan jag så mycket mindre instämna i det yttrandet, att förändringen skulle vara en af de allra nödvändigaste, som jag anser det vara ganska tveifvelaktigt, huruvida den kan anses vara nödvändig. Ty det är ju alldeles gifvet, att i och med den starka utveckling, som kommunikationsväsendet har undergått under den senaste tiden, behofvet af boktryckerier på landet blifvit mindre än det t. ex. var då denna fråga senast var före, i början af 1880-talet. Och hvad angår deras tal, som för den föreslagna förändringen anföra det skälet, att lika väl böra köpingar med temligen stort invånareantal hafva den nu ifrågavarande rätten, som småstäder med mycket obetydligt antal invånare, så kan jag ej instämna deri. Ty är det så, att det finnes städer af den ringa storlek, att det är olämpligt att de hafva denna rätt, då bör, enligt min mening, reformen snarare gå i den riktningen, att man inskränker rättigheten att upprätta boktryckerier å orter med ringa invånareantal. — Hvad vidare angår nyttan af den ifrågavarande förändringen, så har vid ett föregående tillfälle här i kammaren af friherre Ericsson, som genomgående kritiserade ett motsvarande förslag, framhållits, huruledes den nytta, som skulle ligga deri, att tidningar komme att uppsättas äfven i köpingar, kunde vara synnerligen tveifvelaktig, i det man väl kunde befara, att man derigenom skulle gifva ökadt inflytande åt det literära proletariatet i vårt land. Jag vill således för min del alldeles icke medgifva, att denna förändring skulle vara nyttig, och ännu mindre, att den skulle vara nödvändig.

Men i alla händelser synes det mig vara uppenbart, att uti den nu gällande tryckfrihetslagen finnes mer än ett stadgande af den beskaffenheten, att det är en verklig skam för ett civiliseradt land, att dylika bestämmelser skola få gälla och tillämpas längre än det är absolut nödvändigt. Och att under sådana förhållanden, om man skall företaga sig att förändra något i en sådan lag, taga och ändra en sak af den beskaffenhet, som den nu ifrågavarande, och

låta de öfriga ligga, det anser jag för min del icke vara ett lagstiftaren värdigt förfaringsätt.

Hvad för öfrigt angår talet om den föreliggande frågans sammanhang med frågan om den allmänna revisionen af tryckfrihetsförordningen, så är det enligt min mening visst icke en likgiltig sak med afseende på lösningen af sistnämnda fråga, huruvida den nu föreslagna förändringen antages eller icke. Med afseende på denna sak vill jag erinra herrarne om det välbekanta förhållandet, att så snart det blir fråga om att vidtaga någon mera genomgripande ändring i tryckfrihetslagen, så snart det blir fråga om att söka få bort just de värsta bristerna i denna lag, uppstår ett skri ifrån hundratals organ, att det är meningen att lägga hämmande band på tryckfriheten o. s. v.; och det ropet ljuder så högt, att man mer än en gång har måst afstå från tanken på att få ens de allra värsta af de rådande olägenheterna afhjelpa. Det starka motstånd, som, enligt hvad erfarenheten gifver vid handen, uppstår vid hvarje försök till en revision af tryckfrihetslagen, gör, att man, om man verkligen anser en allmän revision af denna lag nödvändig och på allvar vill ernå en sådan revision, måste se till, att så många intressen som möjligt må förenas om att drifva på frågans lyckliga lösning; och särskildt bör man se till, att icke något göres, som kan bidra till att öka antalet af de organ, från hvilka ropen komma att hvarje försök att afskaffa till och med de värsta missförhållandena i tryckfrihetslagen är ett försök att tillintetgöra tryckfriheten i vårt land. Och då ett antagande af det nu ifrågasvarande förslaget enligt min åsigt skulle bidra till att öka antalet utaf de röster, som skola komma att höjas emot en allmän revision af tryckfrihetslagen, så finner jag särskildt deruti ett skäl emot, hvad konstitutionsutskottet här föreslagit, och anhåller att få instämma i yrkandet på afslag å utskottets betänkande.

Herr Hammarskjöld: Jag är icke alldeles öfvertygad om, att det nu framlagda förslaget till alla sina delar är lyckligt. Enligt detsamma skulle boktryckerier få inrättas »uti stad eller köping». Deremot har jag ingenting att invända. Men så heter det vidare: »Konungen obetaget att tillåta inrättande af boktryckeri äfven å annan ort». Nu veta vi allesammans, hvilken viktig politisk rol publiciteten i våra dagar spelar; och för min del tror jag icke, att det är principiellt riktigt eller sakligt lämpligt, att det öfverlemnas åt Kongl. Maj:t att efter sin vilja bestämman, hvar publicistisk verksamhet får utöfas och hvar icke. Tvärtom synes det mig vara principiellt origtigt. Det skulle ju, teoretiskt taget, kunna missbrukas. Visserligen tror jag icke på ett sådant missbruk. Men hvad som är mycket säkert, är, att om Konungen funne sakliga skäl föreligga för att säga nej till framställningar om att få anlägga boktryckeri å något ställe å landet, så skulle åt en sådan vägran gifvas den mest hätska och elaka uttolkning, och den skulle användas såsom vapen emot regeringen för att ådagalägga, hurusom regeringen ville undertrycka den för folket nödiga upplysningen.

*Ifrågasatt
utsträckning
af rättigheten
att anlägga
boktryckeri.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
utsträckning
af rättigheten
att anlägga
boktryckeri.*

(Forts.)

Den utsträckning, som möjligen bör ske i rätten att anlägga boktryckerier, bör bestämmas genom lag, då enligt min tanke det är särdeles olämpligt att öfverlemna åt regeringen att efter sin ompröfning bestämma härom.

Utaf detta sakliga skäl och i öfrigt till fullo instämmande i åsigten om behovet af en genomgripande omarbetning af tryckfrihetslagen, instämmer jag i yrkandet på afslag å det framställda förslaget.

Herr Unger: Jag kan för min del icke medgifva, att det innefattar ett skäl till afslag på en framställning om förändring af en lag, att det möjligen finnes andra lagar eller delar af samma lag, som bättre behöfva omarbetas. Om det framställes en motion om en lagändring, som utskottet finner nödig och nyttig, och som åtminstone de flesta af oss också finna vara det, skall då denna motion icke tillstyrkas därför, att åtskilliga delar af lagen finnas, som äro i ännu större behof af ändring? Ett sådant resonnement kan jag icke gå med på.

Hvad det af herr Alin anförda skälet emot den af konstitutionsutskottet här tillstyrkta förändringen af tryckfrihetslagen beträffar — att det, om den antoges, skulle blifva flera organ, som skulle skräna emot en allmän revision af tryckfrihetslagen — så synes det mig, som om man efter hans regim borde skrida till den åtgärden att förbjuda alla tryckerier, innan man kunde tänka på att förändra gällande tryckfrihetslag. Och dit vilja vi väl ändock icke komma.

Hvad slutligen angår det af herr Hammarskjöld anförda sakliga skälet, så har ju Kongl. Maj:t sjelf ansett, att det kunde vara lämpligt, att Kongl. Maj:t pröfvade ansökningar om rätt att anlägga boktryckerier på landet, och gäfvade tillstånd dertill för sådana ställen på landsbygden, der Kongl. Maj:t funne, att det lämpligen kunde ske utan åsidosättande af den tillsyn, som åt skrifter utgifvande bör egnas. För öfrigt synes det mig vara svårt att genom lag bestämma de platser på landet, der boktryckerier må kunna få anläggas. Och den pröfningsrätt, som genom det nu föreliggande förslagets antagande skulle läggas i Kongl. Maj:ts händer, tror jag icke skall medföra större svårigheter än mängen annan pröfning, som Kongl. Maj:t får företaga; Kongl. Maj:t är nog så van att blifva klandrad för sina handlingar, att han säkert med jemnmod skall bära det klander, som kan framkallas deraf, att en boktryckare blir vägrad att anlägga ett boktryckeri i någon landsände.

Jag yrkar fortfarande bifall till konstitutionsutskottets betänkande.

Herr Helander: Att tryckfrihetslagen behöfver omarbetas, finner jag lika naturligt som många andra, men jag kan därför ej se, att man bör slå in på den väg, som utskottet nu tillstyrkt. Det är nemligen så, att reservationen mindre afser ordalydelsen af den förändring, som skulle ske i §§ 1 och 5 tryckfrihetsförord-

ningen, än den omständigheten, att man velat framhålla, att, om nu vidtoges en partiel förändring, det är mycket sannolikt, att man derigenom drager ut på tiden med hela saken. Jag finner, i motsats till hvad en talare nyss här yttrat, helt naturligt, att så skulle blifva fallet; ty om man nu skulle genomdrifva en förändring i denna lag, kunde resultatet möjligen blifva det, att man sedermera vid en allmän omarbetning af lagen i dess helhet funne svårighet möta att få följande paragraferna i lagen att harmoniera med hvad man redan bestämt i de nu ifrågavarande paragraferna, och det kunde då kanske visa sig, att en ny förändring i dessa paragrafer vore af nöden. Hvad särskildt § 1 beträffar, får jag för min del säga, att det väl kan emot den af utskottet föreslagna lydelsen sättas i fråga, om icke uti denna paragraf borde jemväl intagas något annat och mera, såsom t. ex. att de, som anlägga boktryckerier, också böra råda öfver sig och sitt gods samt vara välfräjdade män.

I alla händelser tror jag, att det är riktigast att afbida tiden, ty huru man än ser saken, är det dock visst, att, om också den föreslagna förändringen nu skulle förklaras hvilande, man likväl ingenting vinner i tid, för den händelse man skulle vid nästa riksdag kunna få fram ett fullständigt förslag. Antagandet kan ju icke komma i fråga förr än vid 1897 års riksdag i ena händelsen såväl som i den andra, och man har då åtminstone, genom att emotse ett förslag till en allmän revision af tryckfrihetslagen nästa år, tid att närmare betänka saken. För öfrigt är det väl så, att för en ganska lång tid sedan denna kammare gillat en förändring, hufvudsakligen öfverensstämmande med den nu föreslagna; men då beslut i frågan sedermera fattades, vid 1882 och 1884 års riksdagar, förkastades förslaget i denna kammare med respektive 60 röster mot 36 och 62 röster mot 27.

Jag är, som sagdt, af den meningen, att utskottets förslag icke bör antagas, och yrkar därför på afslag å detsamma.

Herr Hasselrot: Utaf de skäl, som blifvit anförda emot det nu föreliggande betänkandet, gjorde det af talaren på stockholmsbänken anförda på mig ett starkt intryck. Han framhöll, att den omständigheten, att Kongl. Maj:t skulle hafva rätt att bestämma, om och hvar ett boktryckeri på landet skulle få anläggas, icke vore principiellt riktig, utan att bestämmelsen härom skulle ordnas på något annat sätt. Då man emellertid närmare tänker på saken, och tänker efter, huru olikartade förhållandena äro på landet, tror jag, att man måste medgifva, att det icke genom lag, såsom den ärade talaren höll före, kan bestämmas, hvar sådana boktryckerier skulle få anläggas. Man måste sålunda besluta sig för ettdera: antingen att boktryckerier icke få anläggas på landet, eller också får man öfverlemna åt någon myndighet att bestämma, hvar sådant får ske. Och då lägger jag med fullt förtroende den rätten i Kongl. Maj:ts hand, viss om, att den icke kommer att missbrukas, och viss om, att, för den händelse klagomål emot Kongl. Maj:ts åtgärder i detta fall på ett eller annat håll väckas,

*Ifrågasatt
utsträckning
af rättigheten
att anlägga
boktryckeri.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
utsträckning
af rättigheten
att anlägga
boktryckeri.
(Forts.)*

Kongl. Maj:t med jemnmod skall bära detta. Och att Kongl. Maj:t icke hyser betänkligheter emot en bestämmelse i denna rigtning, framgår bäst deraf, att en sådan finnes i Kongl. Maj:ts eget förslag af år 1887.

Jag ber fortfarande att få yrka bifall till konstitutionsutskottets förslag.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr vice talmannen, som för en stund öfvertagit ledningen af kammarens förhandlingar, att i afseende på föreliggande utlåtande yrkats dels bifall till hvad utskottet hemställt, dels ock afslag derå.

Sedermera gjorde herr vice talmannen propositioner jemlikt dessa yrkanden, och förklarade sig anse propositionen på afslag å utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande n:o 19, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstning befunnos rösterna hafva utfallit sålunda

Ja — 27;

Nej — 71.

Vid förnyad föredragning af Första Kammarens tillfälliga utskotts den 8 och 9 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 15, i anledning af väckt motion om upphäfvande af arreststraffet i stadgan den 17 september 1861, angående extra judiciel bestraffning för den lägre manliga bevakningspersonalen vid rikets fängelser, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

*Angående
omarbetning
af rese-
reglementet.*

Föredrogs å nyo Första Kammarens tillfälliga utskotts den 7 och 8 innevarande maj bordlagda utlåtande n:o 16, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om omarbetning utaf gällande resereglemente af den 11 februari 1881 i syfte att åstadkomma större sparsamhet med statens medel.

Herr Dickson, Robert: Då jag icke lärer vara berättigad till någon reseersättning för de tjänsteresor, jag företager inom mitt tjänstgöringsdistrikt, lärer man icke heller kunna säga, att jag talar i egen sak, då jag ifrågasätter lämpligheten af att aflåta den skrifvelse, som här är föreslagen. Det ifrågasattes att hos Kongl. Maj:t begära en omarbetning af gällande resereglemente, och sådant har motionärens yrkande varit. Motionären har uppgifvit sju särskilda fall, i hvilka ifrågasattes förändring. Af dem har först Andra Kammarens utskott med allt skäl affört några, och Första Kammarens tillfälliga utskott, som behandlat motionen, har affört åtskilliga andra. Det återstår således icke mycket, och det kan vara skäl att ifrågasätta, om det är lämpligt att i dessa få afseenden företaga en omarbetning af resereglementet. Bland de saker, som återstå, är det en, som verkligen kan vara af vigt, nemligen frågan om ersättning vid resa å jernväg. Men utskottets utlåtande omtalar, att denna fråga redan är föremål för Kongl. Maj:ts pröfning i ett ärende, deri statskontoret och kammarrätten afgifvit utlåtande och förslag till frågans lösning, med hvilket förslag Första Kammarens tillfälliga utskott är belåtet. Att i den delen aflåta en skrifvelse tyckes således vara öfverflödigt. Hvad som återstår är då, att skjutslegan för första och andra klassen skall utgå efter två hästar i stället för efter tre, att de tre högsta klassernas ersättning för transport af effekter skall nedsättas från 1 krona 50 öre till 1 krona samt att åkdonslegan skall sänkas för vissa klasser från 1 krona till 80 öre och för andra från 60 öre till 50 öre, allt pr mil. Det förefaller mig, som, när man endast i dessa tre afseenden ifrågasätter en förändring, man icke bör tala om en omarbetning af stadgan, och jag tycker därför, att skrifvelsens slut icke kommer att stå tillsammans med de premisser, som kanslideputerade komma att införa. I sjelfva verket tror jag också, att man kan ifrågasätta lämpligheten häraf. Då nu landshöfdingar och biskopar icke hafva någon reseersättning, är det säkerligen icke ofta, som någon af första och andra klassen reser efter skjuts, så att någon afsevärd besparing för statsverket blefve det icke genom att minska antalet hästar; men nog torde det kunna inträffa fall, då det behöfs tre hästar, den ene för att föra resgodset.

Att nedsätta åkdonslegan med några öre är en så ofantlig obetydlighet, att det hvarken är en vinst för staten eller en förlust för tjänstemännen, och att af den anledningen ifrågasätta en omarbetning förefaller mig icke lämpligt.

Återstår således nedsättning i ersättningen till de tre högre klasserna för transport af reseffekter från 1 krona 50 öre till 1 krona. Det kan ju för en och annan vara tillfälle att göra en besparing på denna femtioöring, men ersättningen kan icke lämpas efter alla fall. Ibland kan det för tjänstemannen vara tillfälle att göra en besparing, i andra fall måste han vidkännas utgifter, för hvilka han icke får någon ersättning. Om han t. ex. i större städer behöfver ett åkdon till jernvägsstationen eller angbåten, får han ingen ersättning för det; och behöfver han på en längre resa medföra böcker eller andra tunga saker och måste på den grund

*Angående
omarbetning
af rese-
reglementet.
(Forts.)*

Angående
omarbetning
af rese-
reglementet.
(Forts.)

betala öfvervigt, lemna staten icke ersättning för det. Jag vill dermed visa, att om den beviljade ersättningen någon gång kan tyckas för hög, finnes det andra fall, då det icke lemnas någon ersättning. För öfrigt utgår ersättningen icke blott till tjänstemän med lön, utan ofta till e. o. tjänstemän, som förordnas för ett visst uppdrag, och för hvilka reseersättningen är den enda ersättningen för resekostnaden och arbetet. Särskildt vill jag påpeka ett fall, t. ex. vid inspektioner af sparbanker skickar man därför lämpade enskilda personer, men de få icke någon annan ersättning än den, resereglementet lemna.

Jag tror mig härmed hafva visat, att de ifrågasatta ändringarna, i och för sig obetydliga, i allmänhet icke kunna hafva grund för sig, och slutligen att de ifrågasatta förändringarne icke kunna vara tillräckliga premisser för den konklusion, som göres, nemligen omarbetning af hela stadgan. Jag får därför yrka, att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, förklarar sig icke kunna biträda det af Andra Kammaren i ämnet fattade beslut.

Herr von Stapelmohr: Då den föregående talaren yttrat sig mot det beslut, hvartill utskottet kommit, och motiven därför, skall jag bedja att få till granskning upptaga de anmärkningar, som i den inom Andra Kammaren väckta motionen rigtats mot resereglementet och öfver hvilka vederbörande utskott afgifvit utlåtande.

Den första anmärkningen gäller den skjutslega efter tre hästar, som tillkommer embetsmän i första och andra klasserna. Med skjutslegan för den tredje hästen afsågs egentligen, om jag icke misstagar mig, att bestrida kostnaden för skjuts för betjent och fortskaffande af resgods. Sedan samfärdseln inom landet genom jernvägarna och ångbåtarna betydligt lättats, hafva också resorna blifvit mycket bekvämare och kunna hastigare verkställas än förr, hvarför det för embetsmannen numera icke torde vara behöfligt att medföra betjent eller hafva så mycket resgods som förut. Ser man nu på skjutsstadgan af år 1878, finner man i §§ 36 och 37, att efter två hästar få, utom den skjutsande, resa tre personer och medföra resgods efter beräkning af två centner för hvarje häst, dock att, der antalet resande, som på åkdonet färdas, är mindre än här öfvan medgifves, för hvarje person, hvarmed antalet understiger det sålunda bestämda, ytterligare två centner gods må medföras äfvensom att endast två hästar behöfva begagnas för halftäckt vagn med plats inuti för två personer, eller dermed jemförligt åkdon.

Deraf framgår, att en embets- eller tjänsteman icke behöfver använda mer än två hästar för ett åkdon, som tyckes vara för honom passende och bekvämt, och att han utan höjning i kostnaden kan på åkdonet medföra betjent, om så önskas, äfvensom tillräcklig qvantitet resgods kostnadsfritt. Då tre hästar numera högst sällan lära användas vid tjänsteresor, synes det icke behöfligt, att bestämmelsen om ersättning för lega af tre hästar kvarstår i resereglementet, hvadan den med fog kan tagas bort; och jag tror icke, att jag tager fel, om jag påstår, att de flesta embetsmän beräkna legen för den tredje hästen såsom en sportel i tjänsten. Rese-

reglementet hvilat på den uppfattningen, att en embets- eller tjänsteman bör få full ersättning för de kostnader, han åsamkat sig i och för resa i statens ärenden. — Resekostnadsersättningen får dock ej öfverstiga det belopp, som efter bestämda grunder beräknas för resan åtgå, med rätt dock för förrättningsmannen att välja ett billigare och mindre bekvämt färdssätt, än i resereglementet angifvits, och behålla den besparing, som derigenom kan göras. Nu medgifver resereglementet för en tjänsteman i första, andra och tredje klasserna rätt att vid resa å jernväg erhålla reseersättning för plats i första klassens vagn, och denna bestämmelse lär tolkas så, att ersättningen utgår äfven i det fall, då resan sker å tåg, der första klass icke finnes. Om man vidhåller den grundsats, som nyss är nämnd, eller att förrättningsmannen skall få ersättning för resekostnaden, förefaller det oegentligt, att en resande skall erhålla ersättning för plats i en vagnklass, som icke finnes. Utskottet har därför ansett sig böra ansluta sig till den mening, statskontoret och kammarrätten i till Kongl. Maj:t afgifvet underdånigt utlåtande uttalat, eller att ersättning för resa i första klassens vagn må utgå endast i det fall, att sådan vagn medföljer det tåg, hvarå resan verkställes.

Vidare förekommer anmärkning mot ersättningen till resande för transport af reseffekter. Resereglementet medgifver de tre första klasserna en ersättning af 1 krona 50 öre för transport af effekter till och från fartyg eller jernväg, hvarje gång så sker. Och denna bestämmelse lär på grund af Kongl. Maj:ts utslag tillämpas så, att, då den resande med skjuts färdas till eller från jernvägsstation eller ångbåt, godtgörelsen utgår för resgodsets flyttning från åkdonet till jernvägskupén eller ångbåten eller tvärtom. En transport af resgods kan väl någon gång medföra en kostnad utöfver den af utskottet föreslagna ersättningen af en krona, men det torde vara mera sällsynt, och i de flesta fall torde den uppgå till mindre belopp än en krona, till följd hvaraf, äfven om ersättningen nedsättes till det af utskottet föreslagna beloppet, en krona, den resande icke kommer att på denna ersättning göra förlust, utan snarare vinst.

Den förre talaren nämnde, att 1 krona 50 öre icke vore för mycket i vissa fall, och han framhöll särskildt det fallet, det den resande kunde i stad behöfva skjuts från hotellet eller bostaden till jernvägsstationen eller ångbåten. Jag erinrar deremot, att ifrågasvarande ersättning är afsedd för transport af resgods och icke för skjuts åt den resande, hvarför den resande icke har skäl att fordra, att transportersättningen skall räcka jemväl till betalning af skjuts åt honom sjelf, utan får han betala sådan skjuts med andra medel. — Jag tror icke heller han har rätt att få särskild ersättning för färdandet i stad mellan bostaden och jernvägsstationen eller ångbåten.

Äfven innehåller utskottets utlåtande ett tillstyrkande af bifall till hvad Andra Kammaren beslutat derom, att ersättningen för åkdonselegas skall för de två första klasserna nedsättas från 1 krona till 80 öre samt för tredje och fjärde klasserna från 60 öre

*Angående
omarbetning
af rese-
reglementet.
(Forts.)*

Angående
omarbetning
af rese-
reglementet.
(Forts.)

till 50 öre, allt per mil. Jag är ense med den förste talaren derom, att detta icke spelar någon synnerlig rol vare sig för statsverket eller för den enskilde, men då Andra Kammaren enstämmigt uttalat sig för denna nedsättning, har utskottet ansett sig icke böra motsätta sig densamma. Det kan ju vara, att de bestämmelser, som utskottet föreslagit, kunna införas i resereglementet utan omarbetning af hela reglementet, men då motionären föreslagit, att hela resereglementet skall omarbetas i syfte att besparingar äfven i andra afseenden, än de af honom påpekade, måtte göras, ansåg utskottet lämpligast, att hela resereglementet blefve granskadt för att få utrönt, om icke till vinnande af besparing ändringar kunde vidtagas äfven i andra delar. Af detta skäl har utskottet icke velat framställa något särskildt förslag, utan instämt i det af Andra Kammaren fattade beslut om aflåtande af en skrivelse till Kongl. Maj:t.

På grund af hvad jag nu anfört och utskottets betänkande innehåller, anhåller jag om bifall till utskottets förslag.

Herr Sæve: Då jag tillhört det utskott, som haft att handlägga ifrågavarande ärende, och varit med om det beslut, hvartill utskottet kommit, anhåller jag att få förorda detsamma hos kammaren till godkännande, och får jag för öfrigt med afseende på motiveringen helt och hållet instämma i hvad den siste ärade talaren anförde.

När man genomgår rese- och dagtraktamentsreglementenas bestämmelser, får man den föreställningen, att den gängse uppfattningen, att dessa bestämmelser äro alltför fördelaktiga för de resande, väl tarfvar berigtigande. Man kan nemligen egentligen icke säga, att bestämmelserna äro för fördelaktiga. Vill man hafva en norm att gå efter, bör man fästa sig vid det arvode, som finnes bestämdt i grundlagen för Andra Kammarens ledamöter. Det är fastställt till 10 kronor. Till den klass i resereglementet, den tredje klassen, som är berättigad till en traktamentsersättning af 10 kronor, höra sådana embets- och tjänstemän, hvilkas arvoden skäligen icke kunna sättas lägre än ledamöternas i Andra Kammar. Andra klassen uppbär ytterligare 2 kronor eller tillsammans 12 kronor, och den högsta eller första klassen ytterligare 3 kronor eller tillsammans 15 kronor, och ingen kan finna detta vara för högt. Deremot skulle man kunna göra den anmärkningen, att de tjänstemän, som höra till de lägre klasserna, fjerde, femte och sjette, få i dagtraktamentsersättning en skäligen svag ersättning för sina gjorda omkostnader. För fjerde klassen är dagtraktamentet bestämdt till blott sex kronor, och sänkningen från tio till sex kronor är onekligen för stor. Om man jemför en tjänsteman i tredje klassen med en i fjerde, t. ex. en major med en kapten, torde man hafva svårt att för sig förklara, att skillnaden i lefnadskostnader skall vara så stor dem emellan, som dagtraktamentsreglementet tyckes angifva. Andra Kammaren har emellertid för sin del icke ansett, att bestämmelserna i detta hänseende tarfva någon rättelse. Deremot har den ansett, att resereglementet i vissa punkter

bör undergå någon modifikation. Såsom den siste talaren framhöll, har äfven utskottet ansett, att en sådan modifikation bör göras. Jag instämmer helt och hållet deri, och jag gör det företrädesvis derför, att, då det ligger synnerlig vikt på, att den största sparsamhet iakttages med statens medel, jag anser det mindre lämpligt, att man inom denna kammare, bland hvars ledamöter så många embetsmän finnas, motsätter sig sträfvandet att införa sparsamhet på de delar af ifrågavarande område, der sparsamhet kan ske utan att den enskildes rätt för öfrigt trädess för nära. Speciellt synes mig detta vara förhållandet med bestämmelserna angående ersättning för forsling af reseffekter. En ledamot af Andra Kammaren, som sjelf varit statsrevisor, yttrade under diskussionen härom i Andra Kammaren: »Jag har sjelf såsom statsrevisor varit i tillfälle att se, hurusom personer utfärdat reseräkningar, upptagande ersättning för transport af effekter till sammanlagdt mycket högre belopp än för sjelfva resan, hvarför jag tror mig kunna påstå, att en förändring i detta afseende är af behofvet påkallad.» Jag har sjelf sökt att i kammarrätten förvissa mig om huru härmed kan förhålla sig, och jag har funnit uppgiften fullt riktig. Mycket ofta kan det inträffa, att den ersättning, som den resande eger rätt att debitera statsverket för flyttning af reseffekter från eller till ångbåt och jernväg, går till högre belopp än ersättningen för hela resan i öfrigt.

När utskottet behandlade detta ärende, var utskottet nästan färdigt att instämma i Andra Kammarens uttalande häri, d. v. s. att föreslå en strykning ur resereglementet af all ersättning för denna reseffektforsling; men utskottet tänkte sig, att då trakamentsersättningen för öfrigt är så ringa för klasserna 4, 5 och 6, och då alltså tjänstemännen i dessa klasser icke skulle tåla vid en sådan minskning, ansåg utskottet sig för sin del icke böra yrka på borttagandet af bestämmelsen i fråga. Deremot ansåg utskottet det vara af behofvet påkalladt att söka åstadkomma en sänkning af ersättningen för reseffektforsling för de tre högre klasserna, och i öfverensstämmelse härmed blef också utskottets hemställan.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jemlikt derunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare på afslag derå, och förklarade sig finna den förra propositionen, som upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Dickson, Robert*, begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad Första Kammarens tillfälliga utskott hemställt i utlåtandet n:o 16, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

*Angående
omarbetning
af rese-
reglementet.
(Forts.)*

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 51;

Nej — 40.

*Om ordnan-
det af för-
hållandet
mellan arbets-
gifvare och
arbetare i
afseende å
arbetstiden.*

Föredrogs å nyo Första Kammarens tillfälliga utskotts den 7 och 8 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 13, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning i fråga om ordnande af förhållandena mellan arbetsgifvare och arbetare beträffande reglering af arbetstiden.

Herr Wester: Då jag icke kunnat dela utskottets åsigt i frågan, har jag ansett mig böra yttra några ord.

Med utskottet vill jag dock instämna deri, att en begränsning af arbetstiden vid sådana fabriker och verkstäder, der dess utsträckning har ett menligt inflytande på arbetarnes helse, torde vara nödvändig, liksom jag äfven anser det vara ett önskningsmål icke minst för arbetsgifvarne, att arbetstiden äfven inom andra näringar måtte kunna begränsas, då sådant utan allt för stora olägenheter låter sig göra. I motionärens och utskottets förslag kan jag deremot icke instämna. Skulle Första Kammaren antaga detta, så innebure detta en framställning om utredning af en sak, som till väsentliga delar ligger inom yrkesinspektörernas verksamhet, ty det tillhör dessa att öfvervaka, att icke arbetarne taga skada till helse och lif genom det sätt, hvarpå arbetet bedrifves. På samma gång skulle kammaren tillika i princip hafva gått in på yrkandet om en lagstadgad arbetsdag. I vårt land har alltid principen om det fria aftalet skattats högt, likaväl af arbetare som af arbetsgifvare, ty den har varit egnad att ingifva dem förtroende för hvarandra, och den har sålunda utgjort det bästa och säkraste föreningsbandet emellan dem: den har äfven visat sig mäktig att år för år förbättra arbetarnes ställning samt att inom många brancher förkorta arbetstiden. Öfvergifva vi denna på ett område, kunna vi äfven lätt göra det på ett annat. Vi komma in på lagstadgade förhållanden likaväl för arbetare som för arbetsgifvare, och skada kanske till sist den sak, som man här vill hjälpa. Nu vill jag likväl instämna deri, att vid de stora arbetscentra i utlandet sådana förhållanden kunna finnas, som göra en begränsad och lagstadgad arbetstid der önskelig och nödvändig, men för våra jemförelsevis små förhållanden, der det fria aftalet visat sig utgöra ett så synnerligen godt föreningsband emellan arbetare och arbetsgifvare, finner jag en dylik lagstiftning icke af behovet påkallad.

Äfven kan jag uti ett och annat hänseende instämna i motionärens motivering. Han talar der om arbetarens förhållande till sitt

hem och sin familj, och omnämner, att det dagliga släpet mången gång kan blifva sådant, att hemmet endast blir en tillflygtsort, der arbetaren äter och sover, men icke finner någon tid öfrig för sina närmaste. Jag medgifver tillvaron af dylika förhållanden på många ställen, men otvifvelaktigt har en förbättring i detta hänseende under senare åren allt mer och mer inträdt. Jag vill härvidlag påpeka arbetarnes mer och mer framträdande magt och förmåga att sjelfva bevaka sina rättigheter i detta hänseende, och jag skall för att klargöra min åsigt bedja att få uppläsa ett yttrande, som af en högsta domstolens ledamot afgifvits till dess protokoll den 17 december 1890. »För min del», säger han, »anser jag det skäl för lagstiftningens mellankomst, man velat finna i arbetarens förmenta svaga ekonomiska och sociala ställning, för närvarande icke ega särdeles stor betydelse och för framtiden ännu mindre sådan. Den förmåga af sammanhållning och organisation till bevakande af gemensamma intressen, som lyckligtvis alltmer vinner insteg bland arbetarne, gifver dem en styrka och betydelse, som, enligt hvad erfarenheten redan visat i talrika fall, ej står tillbaka för arbetsgifvarnes; och allt eftersom denna förmåga hinner att utvecklas och spridas, lära arbetarne alltmer vinna den dem tillkommande fria och oberoende ställningen, som ganska väl sätter dem i stånd att i förhållande till arbetsgifvarne iakttaga och bevaka sina fördelar.»

Jag tror, att på denna väg, det fria aftalets väg, som här tydligt framhållits, arbetarne allt kraftigare förstått att bevaka sina rättigheter, och hvad lagstiftningen i detta fall skulle kunna göra, torde i alla händelser komma för sent och först efter de fördelar, som arbetarne redan vunnit och som de ytterligare kunna vinna, innan lagstiftningen kommer till stånd.

Jag vill äfven erinra om Riksdagens beslut den 8 maj 1893, då Riksdagen hos Kongl. Maj:t anhöll om utarbetande af en arbetarestatistik. Motionären säger sjelf, att en dylik arbetarestatistik vore den hufvudsakliga förutsättningen för att genom lagstiftningen framgångsrikt kunna ingripa till arbetarnes förmån. Jag hemställer då, om det icke kunde vara skäl att invänta denna statistik, innan man af Kongl. Maj:t begärde verkställandet af ytterligare utredningar. Den, som aktar på vår tid, skall nog finna, att det går en humanitetens genius sakta men säkert fram genom världen och menskligheten. Dess lösen är aktning för rätt och menniskovärde, men huru akta på detta, om vi vilja beröfva de enskilde deras rätt att fritt disponera öfver sin tid och sitt arbete. Låt oss då hellre ordna arbetareförhållandena så, att hvar och en, som önskar arbeta, äfven måtte kunna göra det samt åtnjuta arbetets välsignelse. Då skola vi finna stöd i den sanningen, att arbetet befördrar helsa och välstånd, men låt oss icke sätta opraktiska lagparagrafer hinderande i vägen för arbetets frihet, för individens utveckling och för det fria aftalets forfarande bestånd; vi skulle då i längden snarare skada än gagna arbetet!

Herr talman, jag yrkar afslag på utskottets förslag.

Om ordnandet af förhållandet mellan arbetsgifvare och arbetare i afseende å arbetstiden
(Forts.)

*Om ordnan-
det af för-
hållandet
mellan arbets-
gifvare och
arbetare i
afseende å
arbetstiden.
(Forts.)*

Herr Andersson, Gustaf: Lika litet som den föregående talaren kan jag gilla det slut, hvartill utskottet kommit, och då man på grund af den enighet, hvarmed utskottet fattat sitt beslut, kan antaga, att äfven kammaren skall godkänna detsamma, ville jag härmed afgifva min protest mot ett dylikt beslut, till den kraft och verkan det hafva kan.

Det förslag, som föreligger, är icke nytt; redan 1891 inkom motionären, herr Berg, med ungefär samma förslag som nu, eller att hos Kongl. Maj:t begära en utredning angående ordnandet af förhållandena mellan arbetare och arbetsgifvare samt af arbetstiden. Motionen föll då, men 1893 kom motionären tillbaka med sitt förslag, som äfven då rönt samma öde som förut. Men 1894, då förslaget för tredje gången återkommit, antogs det af Andra Kammaren och inkom till den Första, der det emellertid afslogs. Motionären hyllar antagligen satsen, att trägen vinner, och återkom därför äfven i år med sitt förslag, samt hade då tagit med sig en liten hjälptrupp på icke mindre än 14 man och bestående af herrar Oskar Eklund, John Olsson, J. M. Erikson, Emil Hammarlund, Joh. Johansson, Lars Eriksson, Johannes Svensson, C. G. Thor, Gustaf Ericsson, A. Hedin, Magnus Höjer, Anton Hahn och O. Walter. Jag vet icke hvad det kan vara, som inverkar på utskottet, kanske möjligen den stora mängden af motionärer, efter som utskottet nu kommit till ett helt annat slut än föregående år. Ser jag på utskottets sammansättning, består det af tvenne tjänstemän, hvaraf den ena tillika är stor industriidkare och jordbrukare, samt tvenne jordbrukare. Jag föreställer mig, att utskottet möjligen ansett motionärens förslag obetydligt eller oskyldigt och därför gått in derpå, men äfven från den synpunkten anser jag utskottets förfarande förkastligt; man bör ju icke skriva till Kongl. Maj:t om sådana saker så, att Kongl. Maj:t har svårt att fatta, hvad Riksdagen med sin skrivelse menar. Antag emellertid, att en skrivelse i förevarande ämne aflåtes till Kongl. Maj:t och i anledning deraf en komité tillsättes, hvad är då naturligare, än att motionären blir förste man i denna komité? Med fullt erkännande af hans stora förmåga och insigter i alla möjliga ämnen, tror jag dock, om äfven alla motionärerna blefve ledamöter i denna komité, det blefve för dem alldeles omöjligt att komma fram med ett förslag, som hade utsigt att af Riksdagen antagas; och hvad tjenar under sådana förhållanden en skrivelse till?

Ser man åter saken från min synpunkt, är motionärens förslag alldeles icke så oskyldigt, som man kanske på andra håll anser. Jag tror, att något helt annat, än hvad genast synes, ligger derinunder. Här är nu visserligen endast fråga om att begära få utredt, hvilka industrier, som kunna hänföras till hälsofarliga eller menligt inverkan på arbetarnes helsa. Det kan ju synas riktigt, att något göres härvid, ehuru jag tror det kan ske på annat sätt än det nu föreslagna. Emellertid, med den energi, motionären i allmänhet utvecklar, är jag öfvertygad, att han kommer igen och då går ett steg längre samt föreslår en ny skrivelse till Kongl. Maj:t, utgående på, att äfven andra industrier än sådana, som kunna hän-

föras till helssofarliga, skola blifva föremål för bestämmelser i afseende på arbetstiden. Sker så, så antager jag, att frågan snart kommer att beröra landtbruket. Jag vet icke, huruvida motionären någonsin varit inne i en ladugård. Har han det, är jag öfvertygad, att han skall hänföra densamma till sådana inrättningar, som äro af helssofarlig art, ty i ladugårdar är luften ofta sådan, att icke hvilken arbetare som helst kan vistas der. Motionären jemte öfriga, som sutto i komitén, skulle då kanske icke tveka att reglera arbetstiden äfven för dem, som hafva att sköta dessa sistnämnda inrättningar, likaväl som inom andra yrken. Jag tror, att det då blefve svårt för jordbrukarne, till och med svårare, än det nu är fallet.

Vi hafva redan en institution, som kallas yrkesinspektionen, och jag är förvissad, att om oegentligheter finnas, som äro af beskaffenhet att böra afhjelpas, skall denna taga frågan i sin hand, samt påpeka det felaktiga, hvilket derigenom med all säkerhet torde blifva afhjelpt, utan att man behöfver skrifva till Kongl. Maj:t. Dessutom är ju, såsom den föregående talaren anmärkte, en skrifvelse i ämnet redan aflåten till Kongl. Maj:t. Att nu åter ingå med en skrifvelse af ungefär samma innehåll, anser jag vara alldeles onödigt.

Herr talman, jag skall bedja på nu anförda grunder få yrka afslag på utskottets hemställan.

Friherre Gripenstedt: Om jag, liksom de båda föregående talarne, fruktade, att ett bifall till skrifvelseförslaget skulle blifva ett steg till införande af en lagstadgad normalarbetsdag, skulle äfven jag yrka afslag på utskottets hemställan. Men här gäller det icke att införa någon normalarbetsdag, eller att begära statens inblandning i förhållandet mellan arbetare och arbetsgifvare i allmänhet; det är blott fråga om det slag af yrken, som äro helsovådliga, och jag ber att få betona, att utskottet i sin motivering särskildt framhållit, att begreppet helsovådliga yrken icke bör få tagas i allt för vidsträckt bemärkelse. Vidare torde observeras, att i skrifvelseförslagets kläm står »inrättningar, i hvilka arbetet genom sin art *menligt inverkar* på arbetarens helse», men der står icke *kan* menligt inverka, hvarigenom jag tror den anmärkningen af den siste talaren, att ladugårdar skulle kunna inbegripas under helsovådliga inrättningar, hafva förfallit. Sådana afses alldeles icke med uttrycket helsovådliga yrken och inrättningar. Icke heller anser jag ett yrke helsovådligt, därför att olycksfall eller öfveransträngning inom detsamma förekommer, ty sådant kan förekomma inom alla. Enligt min mening är ett yrke helsovådligt, då arbetarnes helse *gifvet* blir undergräfd, så vida icke särskilda försigtighetsmått vidtagas. Det är för sådana undantagsfall, som, då t. ex. i vissa fabriker giftiga ämnen handhafvas eller giftiga ångor förekomma, en undantagslag enligt min mening är af behovet påkallad, och det är detta som afses i skrifvelsen. Om motionären haft andra afsigter, vet jag visserligen icke, och vill jag icke inlåta mig på att försvara honom, men så-

*Om ordnan
det af för-
hållandet
mellan arbets-
gifvare och
arbetare i
afseende å
arbetstiden.
(Forts.)*

*Om ordnan-
det af för-
hållandet
mellan arbets-
gifvare och
arbetare i
afseende å
arbetstiden.
(Forts.)*

som skrifvelseförslaget nu föreligger, tror jag det icke vara någon fara att bifalla detsamma.

Herr Dickson, Robert: Jag tror, att man under denna liksom under föregående riksdagar gjort den erfarenheten, att, sedan Riksdagen af Kongl. Maj:t begärt en utredning och ett förslag, och detta förslag framläggdes, Riksdagen icke är vidare hågad att följa med på den anvisade vägen. Jag tror, att detta förhållande bör mana till försigtighet vid aflåtande af de många skrivelser, som föreslås, i synnerhet i detta fall, der det tydligen skulle ned sättas en sannolik talrik komité med det magtpåliggande uppdraget att undersöka, hvilka industrier äro farliga, och derefter bedöma, huruvida farligheten kan afhjelpas genom en förkortad arbetstid. Äfven med iakttagande af all den varsamhet, som utskottet förordar, befarar jag, att en sådan komité på ett mycket betänkligt sätt skulle ingripa i förhållandet mellan arbetare och arbetsgifvare. För öfrigt finner jag det icke särdeles rationellt att söka afhjelpa ett yrkes farlighet genom förkortad arbetstid. Der fara finnes för arbetarens helsa, borde enligt min tanke undersökningen gå ut på, om icke orsaken ligger i felaktiga anordningar eller uti något annat, som med lämpliga åtgärder kan afhjelpas, men icke afse en reglering af arbetstiden. Jag föreställer mig, att om ett yrke är helsofarligt, kan arbetet dervid för någon tid lämpligen afbrytas och arbetaren sysselsättas i någon annan industri; dagsarbetets förkortande torde kanske endast i undantagsfall vara det lämpliga sättet att undanrödja helsofaran, hvilket sannolikt bör sökas på andra sätt. I sådant afseende hafva vi ju yrkesinspektörerna och helsovårdsnämnderna. De förra hafva ännu icke under många år varit i verksamhet eller egnat sin uppmärksamhet åt den helsofara, som inom olika yrken kan vara för handen. Jag finner således icke förslaget lämpligt, och liksom en föregående talare tror jag det endast vara en förklädd form för att på dagordningen bringa frågan om normalarbetsdagen. För min del kan jag icke ansluta mig till den uppfattningen, att staten bör ingripa i dylika frågor och neka myndiga, vuxna män att arbeta så länge de finna det förmånligt. Det kan ju hända, att inom någon industri det visar sig fördelaktigt att minska arbetstiden och dervid under kortare arbetstid åstadkomma en lika stor produkt som under en längre. Detta påvisades för några dagar sedan på ett förträffligt sätt af herr Hugo Tamm. Men är förhållandet sådant, behöfves icke heller något lagstadgande.

Jag vill också erinra derom, att den nu föreliggande frågan, ehuru i en något olika form, varit föremål för den föregående Riksdagens pröfning och då af kammaren afslogs, liksom äfven frågan om arbetstidens begränsning i bagerier för några dagar sedan med betydande majoritet afslogs.

Jag förenar mig med dem, som yrkat afslag på utskottets hemställan.

Herr Crusebjörn: Af hvad som anförts mot det tillfälliga utskottets föreliggande betänkande finner man, att en stor förskräckelse är rådande för en statens inblandning uti förhållandet mellan arbetare och arbetsgivare samt för en reglering af arbetstiden. Af den omständigheten, att frågan ursprungligen väckts på tal af en ledamot i Andra Kammaren, hvars åsikter äro kända såsom ganska avancerade, har man här tydligen velat göra ett nummer. Man har blott pekat på motionären och hans meningsfränder, hvilka undertecknat motionen, och dermed velat säga: så snart något kommer från det hållet, är det bäst att vara på sin vakt samt utan hänsyn till de öden, som motionen genomgått, afslå alltsammans.

Det är ju icke så oklokt detta sätt att resonera, då man icke vill gå riktigt in i frågan och redogöra för huru dess ställning för närvarande är. Emellertid ber jag få påpeka, att denna fråga har kommit i ett högst väsentligt olika skede detta år emot hvad den var förlidet år. Då gälde det att begära en utredning om arbetstidens begränsning inom alla fabriker och industriella yrken, men särskildt de helsovådliga. Numera har man begränsat sig och uttalat begäran om en sådan utredning *endast* inom sådana yrken, der arbetets art är sådan, att en begränsning af arbetstiden kan vara berättigad. Det är sålunda i afseende å denna fråga en stor skillnad nu mot förr.

Utskottet, som i allo delar de åsikter, som i allmänhet äro uttalade om att det vore mycket vådligt att inlåta sig på någon lagstiftning, som skulle begränsa det fria aftalet, har, för att ännu mera precisera frågans ståndpunkt, uttryckligen i motiveringen förklarat, att det icke afses andra än sådana yrken, hvori helsovådligt arbete icke kan på annat sätt begränsas än genom inskränkning i arbetstiden. Det förefaller mig således vara en verklig skuggrädsla, då man nu icke vågar sig in på denna fråga, utan tror, såsom man så ofta hör i enskilda resonnement i denna sak, att bara motionären och hans likatänkande få in ett enda finger, så komma de nog sedermera in med hela handen.

Jag tror, att det är oklokt att visa räddhåga att taga under ompröfning stora idéer, som göra sig gällande i tiden; men man bör naturligtvis begränsa den uppgift, man förelägger sig, så att den kan hafva ett praktiskt resultat.

Det är på det sättet med dylika frågor som dessa, att de oftast afslås i Första Kammaren, äfven då det, som begüres, är mycket måttligt. Ett sådant afslag ständigt och jemt användes till ett medel för agitationen, och då är det väl klokare att taga saken om hand och utreda den och visa, om det är möjligt att åstadkomma någonting på lagstiftningens väg. Deremot, så länge det synbarligen är alldeles opraktiskt att föreslå en sådan utredning och då det är gifvet, att, om någonting skulle göras, man gjorde ett obehörigt intrång på det fria aftalet, då är det riktigt att afslå. Så är icke förhållandet nu.

Vidare tror jag det är orätt, om man säger, att en sådan skrifvelse är onödig. Man säger, att yrkesinspektörerna hafva ju dylika frågor om hand vis å vis fabriksnäringar och hafva tillfälle att

*Om ordnan-
det af för-
hållandet
mellan arbets-
givare och
arbetare i
afseende å
arbetstiden.
(Forts.)*

*Om ordnan-
det af för-
hållandet
mellan arbets-
gifvare och
arbetare i
afseende å
arbetstiden.
(Forts.)*

påyrka förbättringar m. m. Ja, i yrkesinspektörernas uppgift ingår visserligen att undersöka de olika fabrikerne, huruvida anordningarne der äro helsovådliga och olycksfall så mycket som möjligt genom förbättrade förhållanden kunna förebyggas o. s. v. Men yrkesinspektörerna hafva ingen rättighet att komma med förslag om arbetets begränsning.

Den förste ärade talaren hyste, som vi hörde, varma känslor för arbetarne och deras bästa, och han talade varmt för en begränsad arbetstid, blott icke på lagstiftningens väg. Han yttrade bland annat, att förhållandena numera äro sådana, att en begränsad arbetstid, der denna är behöflig och nyttig, kommer nog att ega rum utan att man lagstiftar i detta hänseende, och han sade särskildt, att arbetarnes magt numera är så stor, att arbetarne veta nog att tvinga sig till de berättigade fordringar, som de kunna hafva. Mig förefaller, som det vore klokare, att man genom lagstiftning och andra åtgärder går till väga på ett sådant sätt, att icke arbetarne skola behöfva använda denna sin stora magt. Genom tillmötesgående emot, låt vara något omstörtande, idéer, och genom tillmötesgående på rimligt sätt genom att icke neka en utredning, der den utredning, som begäres, är väl begränsad, tror jag, att man bryter udden af många våldsamma agitationer, att man kommer längre och bättre och rubbar icke det goda förhållande, som råder mellan arbetsgifvare och arbetare, än om man skall tänka sig, att arbetarne skola tvinga sig till hvad som kan vara rimligt.

Vidare säger man det vara alldeles obehöfligt att aflåta en skrifvelse på den grund, att 1893 års Riksdag aflät en skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om en arbetarestatistik, och att det vore skäl att afvakta tillkomsten af denna statistik, innan man gör någonting i denna fråga. Jag tillåter mig då fästa uppmärksamheten på, hvad denna 1893 års riksdagsskrifvelse afsåg. Det kan nog hända, att många af kammarens ledamöter nu glömt, huru denna skrifvelse var affattad. Denna skrifvelse begärde en utredning rörande lämpligaste sättet för samlande, bearbetande och publicerande genom statens försorg af en svensk arbetsstatistik samt framläggande för Riksdagen af de förslag, som med anledning häraf må synas vara påkallade. Om någon tror, att man med lugn kan vänta till dess vi få denna arbetsstatistik, är det antagligt, att vi få vänta mycket länge. Vi skola först emotse en utredning rörande lämpligaste sättet att upprätta en sådan arbetsstatistik; sedermera skall det naturligtvis komma förslag i ämnet, huru detta skall tillgå, och öfver de kostnader, som dermed äro förenade.

Den arbetsstatistik, som afsågs i 1893 års skrifvelse, är mycket omfattande. Skrifvelsens innehåll afsåg två stora grupper; nemligen: a) antalet i de särskilda yrkena anstälde arbetare, fördelade efter ålder, kön och civilstånd; afönning och aföningsätt (tidlön, med eller utan premie, styckelön, andel i vinsten o. s. v.), arbetstiden; arbetslokalernas tillstånd, helsovådliga inflytelser m. m.; arbetarens utgifter för sitt uppehälle, födans beskaffenhet, lifsmedelsprisen; bostadsfrågan; hustruns sysselsättning utom hemmet;

arbetslöshet; strejker; olycksfall i arbetet; sparkassor och insättningar i sparbanker; kooperativa företag; inrättningar till främjande af arbetsklassens materiella, intellektuella och moraliska fromma o. s. v.; *b*) affärsställningen inom de olika industrigrenarna, hvarigenom lagstiftaren sattes i tillfälle att bedöma, i hvad mån åtgärder, som medförde en ökning i produktionskostnaderna, kunde viktigas, utan att derigenom möjligheten att bestå i konkurrensen allt för mycket försvärades eller rent af tillintetgjordes.

Om ordnandet af förhållandet mellan arbetsgifvare och arbetare i afseende å arbetstiden.
(Forts.)

Den arbetsstatistik, som här sålunda är i fråga, är så ofantligt omfattande, att det är säkert att 10-tal af år skulle åtgå, innan vi finge se denna arbetsstatistik, äfven om man hade en särskild statistisk byrå, som handhade sådana saker. Den frågan har vidare avancerat så, att riksdagsskrifvelsen varit hänvisad till kommerskollegium och statistiska centralbyrån, hvilka embetsverks utlåtande deröfver begärts. Uti det afgifna utlåtandet har frågan blifvit noggrant utredd och man har visat, huru på de olika områdena skulle kunna åstadkommas den önskade statistiken. Det slutar dermed, att kostnaden för den statistik det är fråga att upprätta skulle uppgå till 41,000 kronor om året, och föreslås en särskild statistisk byrå för denna sak. Man finner således, att, om man vill komma någonstans med den lilla fråga, som nu föreligger — lilla i jämförelse med den stora om arbetsstatistiken — man icke kan afvakta denna arbetsstatistik.

Här är nu icke fråga om någonting annat än att utreda, huru lång arbetstid som förekommer i de helsomenliga yrkena, der det helsovådliga arbetet icke kan förekommas på annat sätt än genom inskränkning i arbetstiden. Sålunda förefaller mig den uppgift, som nu föreligger och som i utskottets betänkande afhandlas, ingalunda vara stor och ingalunda höra till dem, som icke kunna inom rimlig tid erhålla en praktisk lösning, i fall man vill företaga en sådan.

Det måtte väl vara berättigadt, att, der icke på något annat sätt ett skydd för arbetaren kan åstadkommas, en begränsning i arbetstiden varder bestämd; naturligtvis icke större begränsning, än som nödigt är för att göra intrånget i det fria aftalet så ringa som möjligt.

Nu har här anmärkts, att om denna skrifvelse aflätes, så blefve nödvändigt att det tillsattes en komité för att utreda, hvilka de helsovådliga yrken skulle vara, som borde underkastas utredning. Jag tror icke, att det behöfves någon komité för att bestämma denna sak, när man gifvit hela frågan en så begränsad form, som man nu gjort. Man har ju de medicinala myndigheterna, såsom medicinalstyrelsen, förste provinsialläkarne och andra läkare, från hvilka man kan få en tillbörlig utredning om hvilka yrken som skulle vara af den natur, att de skulle kunna inrangeras bland dem, om hvilka här är fråga. Vidare hafva ju yrkesinspektörerna tillfällen att afgifva uttalanden i dessa frågor. Af utskottets motivering synes det, att utskottet afsett endast sådana yrken, för hvilka en lagstiftning, sådan som motionären ifrågasatt, är behöflig.

Man säger visserligen, att arbetaren kan tvinga sig till att få

*Om ordnan-
det af för-
hållandet
mellan arbets-
gifvare och
arbetare i
afseende å
arbetstiden.
(Forts.)*

sin vilja gällande. Ja, detta är godt och väl, men i praktiken ställer det sig nog så, att blir det icke i lag bestämdt om denna sak, så blir det i det stora hela som det hittills har varit i fråga om de helsovådliga yrkena. Ingen fabriksidkare vill väl erkänna, att hans industriella arbete är på något sätt helsovådligt, då det bedrivnes såsom han gör det. För att skydda de svaga i samhället, tror jag man har goda skäl att inlåta sig på en utredning i denna fråga. Jag tror det vara verkligt klokt, om man, såsom frågan nu föreligger, ginge ett steg till mötes och beslutade att instämna i det skrifvelseförslag, hvarom Andra Kammaren gjort hemställan, helst då man ser, att denna kammare mer och mer intresserar sig för denna fråga. Då frågan förra året der var före, beslöts en skrifvelse med 101 röster emot 89, och i år har samma beslut fattats med 133 emot 93, hvilket visar, att sympatierna för skrifvelsen i den form den föreligger derstädes äro stora.

Jag är öfvertygad om, att ifall man nu afböjer detta skrifvelseförslag, kommer det snart igen, och jag tror därför icke, att man vinner mycket på ett afslag. Jag skall därför anhålla om bifall till utskottets hemställan.

Herr Nyström, Carl: I ett och annat kan jag hafva den lycan att instämna med den föregående talaren, och just därför, att jag delar åtskilliga af hans arbetarevänliga åskådningar, vill jag icke uppehålla mig med att framställa, hvad som kan och bör läsas på raderna och mellan raderna uti denna motion. Likväl går jag icke så långt som landshöfding Crusebjörn. Jag kan icke neka, att jag är något rädd för en sak, nemligen för den saken, att, i fall Första Kammaren antager detta skenbart oskyldiga förslag, sådant skall betraktas och exploiteras såsom ett på förhand gifvet löfte, att Första Kammaren är färdig att i den stora arbetarefrågan gå vida längre än Första Kammaren kanske är böjd för, och det är icke rådligt att ingifva sådana falska förhoppningar. Missräkningen blir sedermera kanske svårare, än om man från början icke inlåtit sig på sådana mångtydiga preliminärer.

Emellertid, om jag lemnar derhän alla dessa tydningar och förhoppningar, kvarstår en speciel omständighet, på hvilken jag vill fästa herrarnes uppmärksamhet. Det vissa är nemligen, att då utskottets ärade ordförande har sagt, att man nu icke skall begära en utredning annat än i fråga om sådana industriella sysselsättningar, hvaruti arbetets helsovådliga beskaffenhet icke kan i tillbörlig grad motverkas på annat sätt än genom en begränsning af arbetstiden. så är detta utskottets motivering och möjligen dess ordförandes tanke, men det är icke Första Kammarens tillfälliga utskotts förslag, utan förslaget är, att man skall instämna i Andra Kammarens skrifvelseförslag, och hvad der läses är något helt annat. Detta förslag är icke på långt när så begränsadt, som utskottets ordförande velat göra frågan, utan der står, att man skall begära en utredning, »huruvida och i hvad mån åtgärder äfven i vårt land kunna vara behöfliga och lämpliga för ordnande af förhållandet mellan arbetsgifvare och arbetare beträffande reglerandet

af arbetstiden inom sådana fabriker och andra industriella inrättningar, i hvilka arbetet genom sin art menligt inverkar på arbetarens helsa» — detta utan afseende på huruvida arbetets menliga inverkan kan förekommas *blott* genom förkortning af arbetstiden; och det är ingen ringa skilnad. Ty hvarför sätter man i Andra Kammarens skrivelseförslag undersökningen om arbetstiden i samband med *endast* de helsovådliga inrättningarna? Uppenbarligen kan det icke finnas någon annan förklaring af detta än att utskottet förutsätter, att helsovådan, skadan af arbetet, skulle vara proportionel mot arbetstiden.

*Om ordnan-
det af för-
hållandet
mellan arbets-
gifvare och
arbetare i
afseende å
arbetstiden.
° (Forts.)*

Men det är icke alltid förhållandet. I vissa fall kan det vara förhållandet såsom i fråga om stenhuggare-lungsot och stålarbetare-lungsot m. fl. yrkessjukdomar. I sådana yrken som stenhuggarens och stålarbetarens är uppenbarligen skadan proportionel mot arbetstiden, ty ju längre tid arbetet varar, desto större mängd stenstoff eller stålstoff kastas in i arbetarens lungor. Men det är visst icke fallet i alla yrken. Det behöfs blott, att det finnes vissa afbrott, en viss omvexling i arbetet för att icke denna proportion skall inträda. Och uppenbart är, att det icke gäller de egentliga mekaniska farorna; ty i fråga om en skada orsakad af den ryktbara cirkelsågen, som spelar en så stor roll vid dessa undersökningar, är det ju klart, att skadan kan lika lätt inträffa på den första arbetstimmen som på den åttonde. Der finnes alls icke denna proportion. Det är således ingen anledning att utsträcka undersökningen af arbetstiden bara till de helsofarliga inrättningarna, och därför svärfvar denna sak i luften. Den kommer att sluta med undersökning af arbetstiden i *alla* yrken, ty det finnes, såsom nämnt, intet skäl, hvarför den blott skulle begränsas till de helsofarliga. Om någon gent emot detta resonnement vill säga, att skador genom cirkelsågen och andra sådana mekaniska skador har man icke afsett, så skall jag hänvisa till sid. 16 i betänkandet, der det citeras några yttranden af den s. k. nya arbetareförsäkringskomitén. Der står, att »någon principiel åtskilnad emellan olycksfallen och yrkessjukdomarna torde svårligen kunna göras»; och litet högre upp står samma sak: »det är dock svårt att inse, hvarför olycksfallen i arbetet skola betraktas ur väsentligen annan synpunkt än *yrkessjukdomarna*». Man vill således der i inledningen sätta alla dess faror för helsan, de må nu vara alldeles tillfälligt påkomna, såsom skadorna från cirkelsågen, eller kontinuerligt och proportionelt verkande, såsom i de fall jag nyss anfört om lungsot, — man vill sätta dem i samband med en undersökning af arbetstiden. Men, som sagdt, arbetstiden har i somliga men icke i alla fall särskild betydelse för arbetarens helsa. Detta bevisar, att med en sådan dålig distinktion, som man nu gjort, blir följden den, att undersökningen icke kommer att hålla sig till de i vidsträckt mening helsofarliga yrkena, utan kommer att omfatta *alla* yrken. Detta är också meningen, såsom synes af inledningen, och detta är vida mera, än utskottets ordförande framhållit.

Om nu den begärda undersökningen innefattar vida mera, än utskottets ordförande velat medgifva, så är det skäl att man be-

*Om ordnan-
det af för-
hållandet
mellan arbets-
gifvare och
arbetare i
afseende å
arbetstiden.*
(Forts.)

tänker sig, innan man antager ett sådant förslag. Det kommer bestämdt att blifva inledningen till en serie af förslag, som för Första Kammaren skola vara föga välkomna. Ett afslag behöfver för resten icke tolkas såsom ett sterilt nej på alla sådana frågor om tillgodoseende af arbetarnes intressen. Ty om jag är riktigt underrättad, så har Englands exempel anvisat en utväg, som är vida bättre än hvad som föreslagits af alla de komitéer som här arbetat. Jag syftar på den ryktbara arbetsbyrån, som i England är inrättad för att på ett systematiskt och rationellt sätt taga dessa ärenden om hand. Och då jag anser detta vara den rätta vägen, medan deremot hvad här föreslagits i sin skenbara obetydlighet kan komma att gå längre, än flertalet af kammarens ledamöter torde vilja gå, yrkar jag, herr talman, afslag på utskottets hemställan.

Herr Fränckel: Jag begärde ordet egentligen därför, att den ärade ordföranden i det tillfälliga utskottet velat låta påskina, att de uttalanden, som här i kammaren gjorts mot aflåtande af en sådan skrivelse, som det tillfälliga utskottet föreslagit, kunde delvis bero af dem, som i Andra Kammaren äro motionärer rörande detta förslag. Jag får visserligen erkänna, att då jag nu icke vill biträda detta förslag utan afslå denna skrivelse, har jag ansett mig böra göra detta icke minst därför, att förslaget framkommit från det håll, hvarifrån det kommit. Det är gifvet, att jag icke på något sätt vill bestrida, att de herrar, som motionerat i denna fråga, lika väl som jag önska bereda arbetarne det väl, som är möjligt, men det är i fråga om medlen att bereda dem detta, som vi äro af olika åsikter. Och då jag fortfarande liksom vid föregående tillfällen är af motsatta åsikter rörande dessa medel med dem som väckt denna motion, torde det tillåtas mig att säga mina skäl härför.

Jag tror för min del, att våra arbetare hafva vida mera gagn utaf den lugna utveckling, som lagstiftningen till förmån för deras skyddande och bevarandet af deras helsa åstadkommer, än af det ständiga tal, som föres af dem som för arbetarne framhålla, att de endast hafva skyldigheter, men att man ej nog bevakar deras rättigheter. Jag tror nemligen, att det sätt, på hvilket man här i landet gått till väga för att skydda våra industriella arbetare, har just varit den lugna väg, som man bör gå.

Den förste talaren, som yttrade sig i denna fråga, har redan nämnt, att ställningen inom hela världen är sådan, tack vare bildningens framgång, att alla önska att i detta fall göra hvad som gerna är möjligt, och så har man också velat göra här i landet. Man har åstadkommit en lag för minderårigas skyddande i fabriker, man har tillsatt en arbetareförsäkringskomité år 1884, man har genom denna komité skaffat uppgifter om alla de olika förhållanden, som beröra denna sak, man har derefter funnit behof af att införa en lag till skyddande af arbetares lif och helsa i arbetet, och man har efter denna lags tillämpning förstärkt yrkesinspektörernas antal, därför att man funnit, att yrkesinspektionen är en nyttig inspektion, om den går i rätt riktning. Man har derefter inom Riksdagen begärt åstadkommandet af en statistik, dock på det sätt att man be-

gärt få veta, på hvilket lämpligt sätt alla uppgifter borde samlas, för att en sådan statistik skulle kunna åstadkommas. De som hafva mera brådtom i detta fall tror jag gå en oriktig väg, och den vägen vill jag för min del icke beträda och därför icke heller skriva till Kongl. Maj:t, icke ens om arbetstid i helsovådliga yrken.

Ser man på den lag, som föreligger angående yrkesinspektionen, finner man, att den i 2 § 1 mom. innehåller att: »idkare af yrke, som i denna lag afses, är pliktig att vidtaga alla de anordningar, som i afseende å arbetslokaler, maskiner och redskap eller eljest med hänsyn till arbetets beskaffenhet äro nödiga för att skydda hos honom anstälde arbetares lif och helsa». Detta skall yrkesinspektören i första rummet öfvervaka. Jag hemställer då till herrarne, om nu ifrågavarande sak kan vara lagd i bättre och sakkunnigare händer än just i dessa yrkesinspektörers, hvilka nu ärligen skola afemna sina berättelser, som enligt Riksdagens önskan skola till trycket befordras och på hvilka man kan stödja de förslag, som kunna vara af behovet påkallade? Kan det vara skäl att upptaga frågan om normalarbetsdag under denna förstuckna form, att den nemligen icke skulle vara behöflig annat än för de helsovådliga yrkena? Jag anser det icke vara rätt. Och som jag dessutom bestrider önskvärdheten att införa lagstadgad normalarbetsdag, vill jag icke ens på denna väg öppna en dörr för en sådan möjlighet. Af dessa skäl yrkar jag afslag.

*Om ordnan-
det af för-
hållandet
mellan arbets-
gifvare och
arbetare i
afseende å
arbetstiden.
(Forts)*

Herr Tamm, Hugo: Här har flera gånger åberopats den s. k. arbetarestatistiken, om hvilken Riksdagen beslöt en skrivelse redan 1893. Det motiv, som då bestämde kammaren att ingå med en sådan skrivelse, var onekligen detta, att kammaren alltför väl såg, att dessa arbetarefrågor uti olika form och gestalt skulle tränga sig fram allt mer och mer. Detta var orsaken, och alla erkände då, att det var nödvändigt att vid lösningen af dessa frågor hafva något fast att stå på; detta var, som jag tror, anledningen till att denna skrivelse vann kammarens anslutning. Men denna skrivelse innehöll icke hvad den ärade ordföranden inom utskottet synes tro, nemligen att denna statistik skall behandla alla möjliga hithörande ämnen i kontinuitet såsom t. ex. befolkningsstatistiken. Den åsyftade en sådan statistik, som i Amerika är införd, som började i Massachusetts och sedan blifvit i alla stater inrättad och derifrån öfvergått till och börjat bearbetas i England. Det är ingalunda en fortlöpande statistik i vanlig mening, utan snarare en undersökning af med arbetareförhållanden sammanhängande frågor, som hvarje år upptager just de frågor som *då* föreligga, för att lagstiftande och förvaltande magten skola få full reda på dessa, och hafva i Amerika under flera år de af ordföranden i utskottet omnämnda ärendena undan för undan undersökts och statistiskt bearbetats. Denna undersökningsbyrå står under ett par personers ledning — som bestämma, hvad under året skall undersökas, som fastställa, från hvilka synpunkter en fråga skall undersökas; undersökningen sker genom hvad jag kan kalla reporters, som på ort och ställe genom personlig beröring med arbetare och arbetsgifvare och myndig-

*Om ordnan-
det af för-
hållandet
mellan arbets-
gifvare och
arbetare i
afseende å
arbetstiden.*
(Forts.)

heter insamla de nödiga uppgifterna — en metod som visat sig ofantligt mycket mera praktisk än den hos oss vanliga genom frågoformulär. Här är ej fråga om någon stor organisation eller ett stort embetsverk; till en intresserad och kvalificerad persons disposition behöfva blott ställas ett par tre personer och nödiga medel för dessas afföning, resor och omkostnader till tryckning etc.; hela saken är så lätt ordnad och man kan omedelbart gripa sig i en eller flera frågor som tarfva undersökning. Hade vi haft en sådan byrå, så hade det varit rätta vägen att åt den öfverlemnade undersökningen i afseende å den fråga som var före härom dagen, nemligen angående bageriarbetarnes ställning. På samma sätt bör ske med alla dessa frågor, äfven den om lagstadgad arbetstid, så att man finge reda på om den verkligen önskas af arbetarne, om den har berättigande i existerande förhållanden, hvar eller i hvilka yrken den kan anses behöfelig o. s. v. — En sådan undersökningsbyrå, med sin vana att undersöka och med sitt praktiska sätt att gå tillväga, skulle gifva både regering och Riksdag en fast grund att stå på vid fattande af beslut i dessa viktiga och ömtåliga ämnen.

Jag var ytterst ifrig för denna förra skrifvelse och står fortfarande på den ståndpunkten, att dessa frågor tränga fram till behandling, och jag är öfvertygad att vi alla önska, att de skola lösas så väl som möjligt för arbetarne — då är det också af vigt att vi i detta fall hafva någon bestämd bas att stå på, ty eljest blifva de lösta efter känslösvall och efter tycken för och emot, kanske också af rädsla. Det är därför jag fortfarande anser denna statistik så ytterst viktig, och förefinnes ej ringaste hinder att den inom mycket kort tid kan vara i verksamhet och genast taga itu med närmast föreliggande frågor. Hvarför jag begärde ordet i dag, var egentligen endast att jag ville fråga regeringen: Hvad har regeringen åtgjort i denna fråga? Har denna skrifvelse af 1893 lagts till handlingarna eller icke? Då ingen af regeringens ledamöter är närvarande, kan jag nu endast få denna fråga till protokollet antecknad.

Herr Wester: Endast några få ord för att bemöta den aktade ordföranden i utskottet. Han talade om att motionen icke vann sympati i kammaren, och att detta skulle bero på motionärerna. Detta vill jag på det bestämdaste tillbakavisa. Är ett förslag godt och nyttigt för vårt land och vårt folk, är jag öfvertygad, att Första Kammaren antager det, motionären må vara hvem som helst.

Vidare talade han om att jag skulle hafva hänsyftat på arbetarnes magtställning och att man sålunda kunde vänta, till dess de tvingade fram sin rätt. Nej, det var visst icke på det viset jag framstälde saken. Jag tänker mig, att om två kontrahenter göra upp ett kontrakt och den ene är svagare och den andre starkare, så torde den starkare blifva segrare. Men om nu arbetarnes ställning blir nästan lika stark som arbetsgifvarens, kan ju kontraktet uppgöras på mera rättvis grund än förut.

Slutligen nämnde den ärade ordföranden något om skuggrädsla, och det ordet förstår jag icke rätt i samband med denna fråga.

Jag kan nemligen icke fatta, att någon rädsla kan finnas hos Riksdagen att besluta i en viktig fråga. Har jag en öfvertygelse, så beslutar jag derefter och icke efter någon räddhåga.

Om ordnandet af förhållandet mellan arbetsgivare och arbetare i afseende å arbetstiden.
(Forts.)

Herr Treffenberg: Jag begärde ordet närmast med anledning af herr Tamms anförande. Han har sjelf sagt till mig, att det måtte vara en orätt uppfattning af utskottet angående innehållet af Riksdagens skrivelse år 1893, och om man ser utskottets framställning af detta innehåll, kan man verkligen icke få någon annan föreställning, än att den arbetsstatistiska byrån skulle få uppdrag att utreda alla dessa många punkter, hvilka här äro särskildt omtalade. Det lär dock icke vara händelsen. Jag har icke här till hands Riksdagens skrivelse och kan således icke skilja emellan utskottets ordförande och herr Tamm.

Jag ber få tillägga några få ord. De invändningar, som gjorts emot skrivelseförslaget, hafva, enligt min tanke, till största delen blifvit af friherre Gripenstedt och utskottets ordförande besvarade på ett tillfredsställande sätt. Hvar och en, som minnes min ståndpunkt, då frågan om en skrivelse angående bageriarbetarne förevar, kan nog göra sig en aning om hvad jag tänker äfven i denna fråga. Jag föreställer mig dock, att döma af den utgång den frågan fick, att äfven den nu föreliggande, liksom flera andra frågor, som afse förbättringar af arbetarnes tillstånd, för en längre tid komma att räknas till »haablöse Slagter». Emelertid synes mig, som om kammaren och Riksdagen borde med begärlighet omfatta hvarje tillfälle, som erbjudes, att öfvertyga arbetsklassen derom, att dess väl ligger kammaren om hjertat och att följaktligen äfven denna kammare icke borde vara obenägen för en undersökning, som afser att, såvidt ske kan, afhjelpa rådande missförhållanden.

Jag skall inskränka mig till detta, väl vetande att det är hopplöst att genomdrifva utskottets förslag.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes i enlighet med de yrkanden, som derunder framstälts, propositioner, först på bifall till hvad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på afslag derå; och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning af Första Kammarens tillfälliga utskotts den 7 och 8 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 14, i anledning af väckt motion om skrivelse till Kongl. Maj:t med begäran om utarbetande och framläggande af förslag till lärlingslag, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Upplästes och godkändes Riksdagens kanslis förslag till delar af riksdagsbeslutet:

- n:o 1, ingressen,
n:o 2, slutmeningen,
n:o 3, angående val af justitieombudsman och hans suppleant,
n:o 4, angående val af fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret,
n:o 5, angående upphörande af utgående nederlagsafgiften,
n:o 6, angående utarbetande och framläggande till Riksdagens antagande af visst tillägg till gällande myntlag,
n:o 7, i anledning af Kongl. Maj:ts framställningar, dels angående godkännande af grunder för blindundervisningens ordnande, dels ock om anslag till förskola för blindade i Vexjö samt till uppförande af en byggnad för förskola för blindade å Tomtebodas m. m.,
n:o 8, i fråga om Vermlands och Gotlands läns skiljande från Svea hofrätts och förläggande under Göta hofrätts domvärjo,
n:o 9, om fullständigande och förtydligande af gällande bestämmelser rörande verkställighet af frihetsstraff,
n:o 10, angående kyrkovärdars tillsättande för viss tid,
n:o 11, om lag angående hvad till fast egendom är att hänföra samt lag om ändrad lydelse af 1 § i förordningen angående lagfart å fång till fast egendom,
n:o 12, om tillägg till lagen angående skydd mot yrkesfaran den 10 maj 1889,
n:o 13, om ändrade bestämmelser rörande utseende af rättens ombudsman i konkurs,
n:o 14, om fjerdingsmäns tillsättande,
n:o 15, om tillägg till lagen angående lösdrifvares behandling den 12 juni 1885,
n:o 16, rörande upphäfvande af forum privilegium för utländske adelsmän, som i riket inkommit,
n:o 17, om vidtagande af åtgärder till förekommande af obehörigt bruk af sådana inteckningar, som, enligt 23 § i förordningen angående inteckning i fast egendom, må utan uppvisande af inteckningshandlingen dödas,
n:o 18, angående utredning och förslag i fråga om den legala annonseringen samt angående ändrad lydelse af 10 § i förordningen om lagfart å fång till fast egendom, samt
n:o 19, angående stämpelafgiften.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Björklund* från och med den 14 i denna månad till riksmötets slut.

Justerades nio protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de under dagen första gången bordlagda ärendena skulle sättas främst på föredragningslistan till nästa sammanträde och att statsutskottets memorial n:o 90 skulle å samma lista uppföras näst efter nämnda utskotts utlåtande n:o 85.

Vidare hemställde herr talmannen, att de anslag, som utfärdats till nu pågående sammanträdes fortsättande på aftonen, måtte få nedtagas.

Denna hemställan bifölls.

Kammaren åtskildes kl. 3,49 e. m.

In fidem

A. von Krusenstjerna.
